ISSN 0132-0726

ПІОНЕРІЯ

5 ✦ 1980

1500
КИЇВ

**Як тебе
не любити,
Києве
мій!**

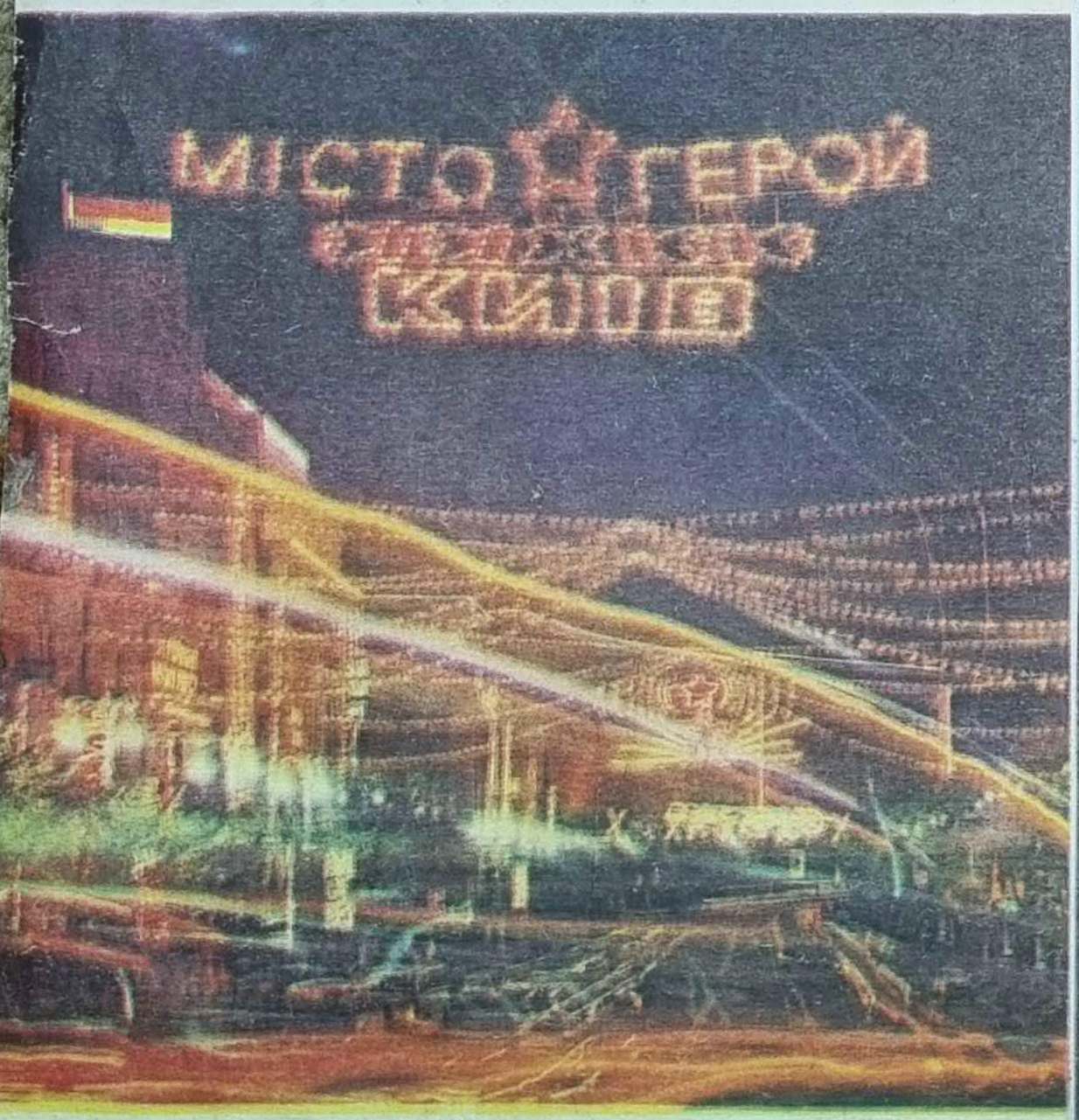

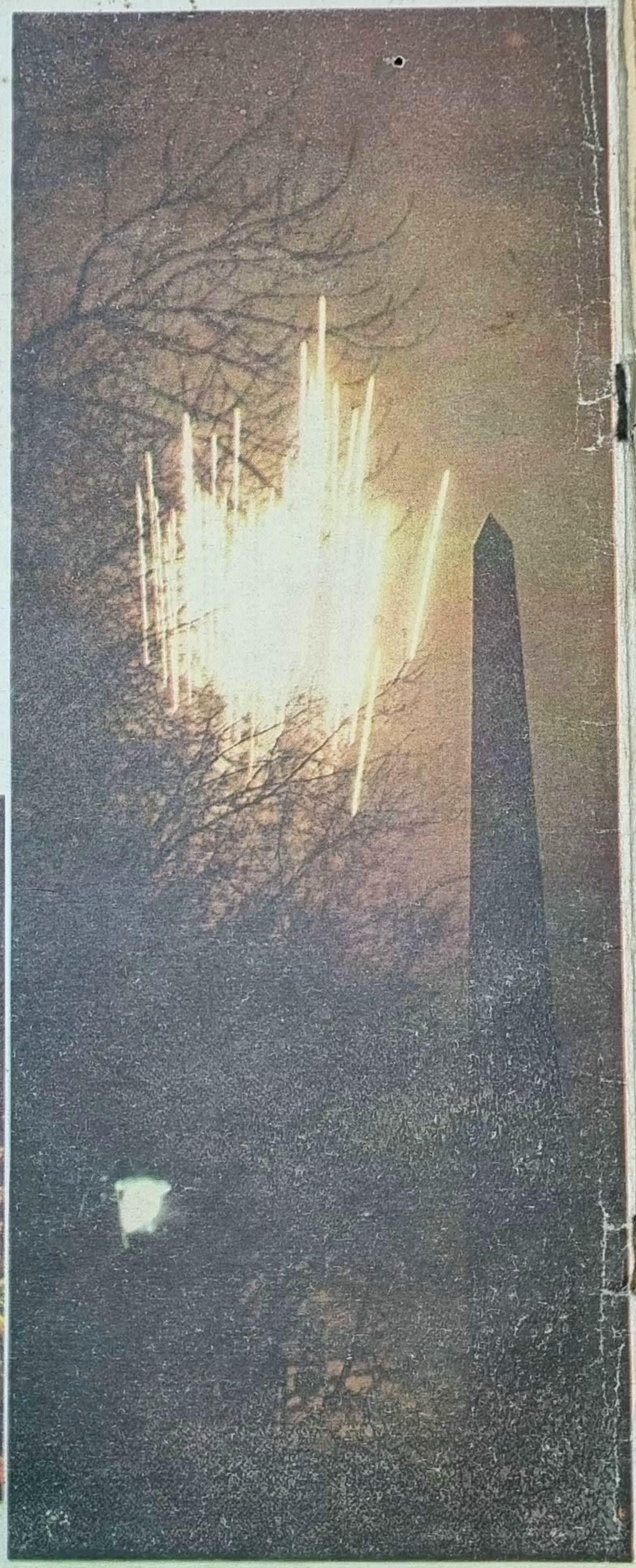

Фото Б. КОРОБЕЙНИКОВА та Я. ЦЮПИ.

ПІОНЕРІЯ

ЩОМІСЯЧНИЙ ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ ЦК ЛКСМУ
ТА РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ РАДИ
ВСЕСОЮЗНОЇ ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ІМЕНІ В. І. ЛЕНІНА

ВИДАЄТЬСЯ
З 1 ЖОВТНЯ
1923 РОКУ

№5 (679) 1980

ВИДАВНИЦТВО
ЦК ЛКСМУ
«МОЛОДЬ»

Любомир
ДМИТЕРКО,
лауреат Державної
премії УРСР
ім. Т. Г. Шевченка.

ПЕРЕМОЖНЕ ЗНАМЕНО

Дарує нам травневий ранок
Проміння гожої весни.
Перебирають ветерани
У пам'яті шляхи війни.

Від Сталінграда до Берліна
Сумне видовище було:
У місті кожному — руїна,
Фашистом спалене село.

Але салютом над Москвою
Ми провістили на весь світ:
Кінець війні! І трудовою
Хай буде слава мирних літ!

Від Сталінграда до Берліна
Лягає дружби вірна путь.
За поколінням покоління
Знамено Леніна несуть.

У нашім поступі могутнім —
Буяння сили молоде.
Веде нас Партія в майбутнє,
Несхибно, впевнено веде!

© «Піонерія», 1980.

Малюнок Ю. БУЛИГІНА.

ЩОБ СВІТ ЗНАВ ЇХНІ ІМЕНА

Було це кілька років тому. В Будинку піонерів та школярів м. Світловодська виступав Євген Андрійович Батхін. Він колишній кулеметник 5-ї гвардійської повітряно-десантної дивізії, яка в грізні дні 1943 року брала участь у визволенні Світловодська. І тоді школярі вирішили дізнатися про воїнів-визволителів якомога більше. Так виник клуб «Пошук».

Наполеглива робота дала перші наслідки. Учні розшукали 120 ветеранів війни. Була відкрита кімната бойової і трудової слави, на стендах якої з'явились речі, документи, фотографії воїнів-визволителів. Один із стендів під назвою «Орден у твоєму будинку» розповідав про колишнього моряка Чорноморського флоту П. П. Гайворонського, артилериста М. А. Агапова та багатьох інших ветеранів.

А ось ще одне свідчення солдатського подвигу. Про нього розповів полковник у відставці Петро Іванович Камишников.

В ніч з 5 на 6 жовтня 1943 року 230-й гвардійський стрілецький полк першим у дивізії форсував Дніпро поблизу селища Максимівка. Рота автоматників гвардії лейтенанта Олексія Васильовича Приглєбова підійшла до Дніпра. Як тільки стемніло, почали переправу. Перед ротою стояло завдання: несподівано висадитись на протилежний берег і, знищивши ворога, захопити плацдарм. Завдання було виконано.

За мужність і відвагу гвардії лейтенанту О. В. Приглєбову було присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу. Про його подвиг писала тоді газета «Красная Звезда».

Отож, документи, фотографії кімнати бойової слави розповідають про багатьох безстрашних учасників форсування Дніпра, чиї імена навічно занесені до книги Героїв. А ще їх завжди пам'ятатимуть вдячні нащадки.

Багато книг написано про героїзм радянських людей під час Великої Вітчизняної війни! Одна з них знаходиться в шкільному музеї. Це — спогади генерал-майора у відставці Іларіона Григоровича Попова «Батальйони ідуть на захід». Автор подарував її червоним слідопитам. Ми провели читацьку конференцію по цій книзі.

Щороку в Світловодську відбуваються зльоти червоних слідопитів. Перед учнями виступають знатні люди республіки, ветерани війни та праці. А школярі їм розповідають, як розшукують воїнів, про своє навчання.

Учасники клубу «Пошук» листуються з Людмилою Вячеславівною Новиковою — племінницею Н. К. Крупської, ветеранами революції з міста Ленінграда, Ульяновська...

Пошук триває. Цікава й кропітка робота у червоних слідопитів. Вони щоденно підтверджують обраний девіз: «Ми йдемо по слідах героїв, щоб світ знав їхні імена».

Анатолій ВЕНЦКОВСЬКИЙ,
8-й клас,
середня школа № 2,
м. Світловодськ.
Кіровоградська область.

ЯКЩО НАВКОЛО ВІРНІ ДРУЗІ

Продзвенів дзвоник, викликаючи на перерву школярів.

Поспішають дівчатка й хлопчики: у кожного справи. А піонери нашого загону прямують до своїх молодших друзів — жовтенят.

Ще з першого класу взяли ми над малюками шефство. Спочатку допомагали їм опановувати букварик. Приходили й на виховні години, і після уроків збиралися — читали казки, влаштовували ігри, готували їх у жовтенята.

Маленькі друзі швидко звикли до наших відвідин. Вони могли завжди запитати нас, що не зрозуміли на уроках. Завдяки нашій допомозі всі наші жовтенята вчилися без відстаючих.

У третьому класі почали ми своїх жовтенят готувати в піонери. Люда Горобець, Люба Степаненко і Надя Прилучна проводили з жовтенятами цікаві бесіди «Ленін завжди з нами», «Яким повинен бути справжній піонер».

Ходили ми із своїми підшефними на екскурсії до шкільного Ленінського залу. А напередодні Ленінського ювілею наших жовтенят приймали в піонери. На святковій лінійці ми були поряд, хвилювалися разом з ними, коли вони виголошували слова Урочистої обіцянки.

Тепер наші молодші друзі — члени великої піонерської сім'ї. Незабаром деякі з них стануть піонервожатими в молодших класах.

Юрій КУЗНЄЦОВ,
7-А клас
Кочетокської середньої школи.
Харківська область.

Малюнки О. ПРАХОВОЇ.

Іван Якович Устьян — частий гість у піонерів Михайлівської середньої школи, що поблизу Лебедина на Сумщині. Ось і сьогодні ветеран Великої Вітчизняної війни прийшов до своїх юних друзів.

Фото Б. КОРОБЕЙНИКОВА.

Випуск № 29

ШТОРМ СЯГАЄ БЕРЕГІВ

Ні Адольф Циз, ні Володя Ковальчук не здогадувалися, чому так часто до них на моріжок прибігав Ваня Біляк. Знали: мати його померла ще перед війною, батько — в Червоній Армії, а від сварливої мачухи тепла стільки ж, як від місяця-молодика, тому й пригощали його шматочками пастушого хліба і до гри «в Чапая» запрошували.

Ваня допомагав хлопцям завертати худобу, а коли повз них проходили фашистські ешелони, рахував, скільки промчало вагонів і в якому напрямі вони повезли зброю чи людей.

Михайло Олексійович Ладанов — перекладач місцевої комендатури — був задоволений своїм учнем. Знайшовся хороший помічник у підпільній роботі. А щоб оберігати його від стороннього допитливого ока, порадив Вані відшукати собі якусь надійну схованку і з неї вести оті спостереження.

— А що, якби тобі під виглядом гри разом із твоїми товаришами Адольфом і Володею зробити такий спостережний пункт десь неподалік залізниці? Запропонуй хлопцям влаштувати схованку від непогоди. До того ж, неодмінно — з віконцем на міст.

Ідею Іванка хлопці одразу схвалили. І незабаром за містечком, неподалік залізничної колії, з'явилася схованка — курінь.

Кожен радів по-своєму. Пастухи — що мають притулок від холоду і мряки, а Іванко, що виконав завдання Михайла Олексійовича й тепер матимуть безпечну «дачу», де при потребі можна й заночувати.

Спостерігаючи за ворожими ешелонами, що йшли повз пасовисько, Ванькові пригадалась сестра Надійка, яку гітлерівці схопили й отак ешелоном відправил.. до Німеччини.

І щоб хоч будь-чим помститися фашистам, почав викрадати у них зброю. Хлопець підстерігав чужинців — і найчастіше біля річки, коли вони безтурботно купались.

Пам'ятає, в той день поїхав до річки напувати гебітскомісарових скакунів. Не коні — мрія. «Як вони стали б у пригоді партизанам!» — не раз, було, думав хлопець. Але Михайло Олексійович попередив:

— Не забудь, сину, якщо вийшов полювати на ведмедя — не стріляй по горобцях.

Певно, здогадувався, що Іванкові так хотілося дременути з цими кіньми не до водопою, а зовсім у протилежний бік — до лісу.

В цей час на річці Вовк, легко змахуючи руками, розкошував серед теплих хвиль незнайомець.

— Не запливай далеко! Там вирви! — гукнув Ванько, застерігаючи плавця від небезпеки.

Та у відповідь почув лайку.

— Погань ти! — образився хлопчина. — Поплавай, поплавай, негіднику!

Ванько вдав, що налякався чужої мови. Завернув коней до мадьярської їдальні і, стриноживши їх за глухою кам'яницею, по-пластунськи поповз до прибережного очерету, де лежав офіцерський мундир.

Вистачило якихось десяти хвилин, щоб непомітно дістатись до річки і назад, зате набундючений фашист уже був обеззброєний. Ванько пришпорив коней і одвів їх у стайню.

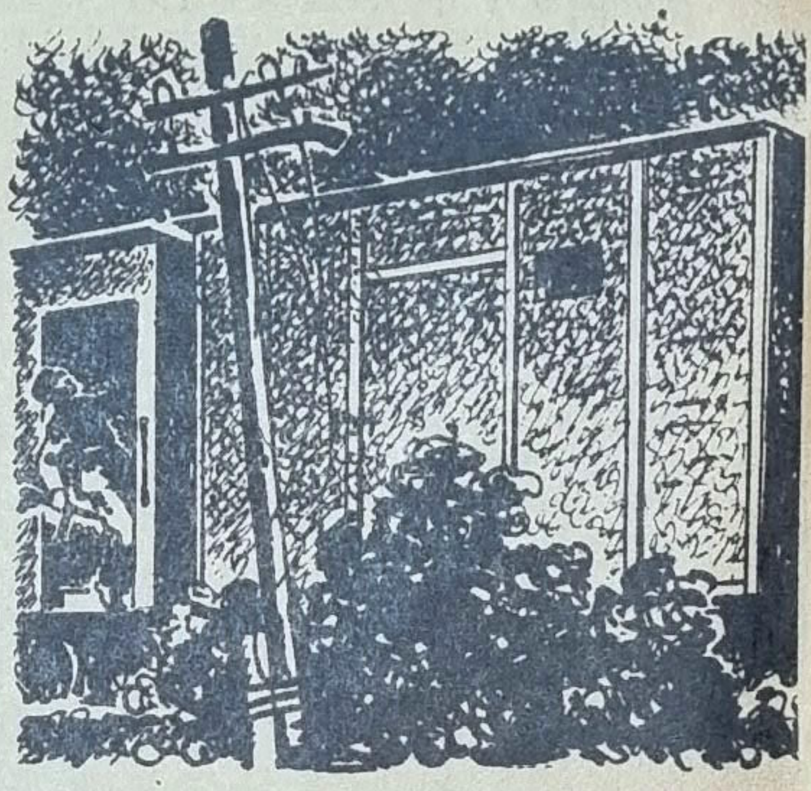

...Ризикуючи життям, хлопчик часто пробирався на стоянку фашистських ешелонів і повертався звідти не з порожніми руками. А цього разу з Володею Ковальчуком натрапили на фашистське обмундирування. Відразу ж у Ванька майнула думка: а якщо?..

...Михайло Олексійович посуворішав:

— Вчора, казали, ти перерубав телефонний кабель, а сьогодні... обмундирування. Не раджу самовольничати. Добре, що людина, яка це бачила, не виказала тебе. А якби...

— Я не тільки буду псувати їхній кабель, але й стрілятиму в них, як в опудала.

— Не забувай, що для чужинців ти лише сирота, якого я з дозволу коменданта підібрав для догляду його коней.

— А як я не можу терпіти цих клятих чужинців, то що тоді?

— Тебе цікавить тільки шматок хліба, а не політика! Зрозумів?!

— Не зовсім...

— Погано, бачу, виховував те-

бе, якщо задарма ризикуєш не лише своєю головою, але й чиєюсь.

Михайло Олексійович на хвилину замовк і, нервово потираючи чоло, погасив своє роздратування.

— Давай краще подумаємо ось над чим. Сьогодні вночі має пройти ешелон, в якому везтимуть наших людей у неволю. Поки що на жодній із станцій від Одеси до Жмеринки не вдалося здійснити розробленої підпільниками операції «Шторм». Риск, безперечно, великий, але пам'ятай: якщо вдасться нам врятувати військовополонених — ми повернемо Батьківщині її захисників.

— О, це чудово!

— Підпільники нашого відділення дороги постараються зробити вимушену зупинку состава. За містечком, біля мосту. І в той час тобі, в'юнкішому з-поміж нас, потрібно якнайшвидше дістатися до вагонів і спробувати зірвати колючий дріт на замкових вушках дверей. Якщо боїшся — можеш відмовитися.

— Та ні, що ви!

— Спасибі, Ванько. Тебе прикриватимуть надійні хлопці.

Відвертість Михайла Олексійовича окрилила підлітка. Значить, довіряють. Пробравшись до схованки, він приліг на оберемку сіна і поклав біля себе передані залізничниками кусачки та металевий ломик.

«Тільки б не заснути!» — подумав, вдивляючись у той бік, звідки через годину-другу мав з'явитись очікуваний поїзд...

«Може б, умитися?» — Ванько швиденько збіг до вузенької притоки річки. І, хлюпнувши в обличчя холодною водою, спробував підійти до колії, щоб прикласти до неї вухо, чи не почує віддалене перестукування коліс.

Аж тут і поїзд. І як тільки він став наближатися до залізничного містка, на семафорі несподівано для машиніста спалахнув червоний вогник.

Добре, що жмеринські залізничники заздалегідь попередили, де знаходяться вагони з полоненими. Знайшов одразу. Прислухався.

— Є тут хтось? — стиха запитав у щілинку дверей біля одного з вагонів.

— А кого тобі? — озвався зсередини змучений голос.

— Допоможіть відчинити двері...

— Полундра! — почулося пожвавлення у вагоні.

Іванко навпомацки відшукуючи дріт на дверних вушках, до крові поколов пальці, але, тамуючи біль, рвав те дротяне «павутиння» з такою силою і люттю, яких досі ще ніколи не відчував.

Нарешті...

— Тікайте! — гукнув притихлим морякам, які нетерпляче чекали, поки він зірве замки.

— Що сталося? — злякано заверещав автоматник-конвоїр, коли бранці почали стрибати на землю. Він звів курок, та Іванко вистрелив першим.

— Товариші! Всі до мене! — покликав Іванко полонених.

А коли в хвості поїзда спалахнули цистерни з пальним, що запалили підпільники, чужинці кинулися врозтіч, щоб не загинути у цьому незвичайному багатті. Ванько одвів моряків у заздалегідь призначене підпільниками місце, передав їм німецьку форму і провів до лісу.

Здавалося, все обійшлося якнайкраще. Та знайшлися зрадники, що виказали фашистам комуніста-підпільника Сидора Вікторовича Калашникова і комсомольця Степана Бея, котрі разом з Іванком взяли участь в операції «Шторм». Обох відвели до гестапо...

Незабаром Поділля було визволене від гітлерівців. Та недовго після того прожив Ванько Біляк.

Того вечора, повертаючись од товариша, з яким збирався вступати до Київського суворовського училища, хлопчина помітив у хаті якогось чоловіка. «Чи не тато, бува, повернувся з війни?» — промайнула думка. Шарпнув за сінешні двері, але одразу ж відчув, що вони замкнені. «Значить, не він,» — зітхнув важко й, заглянувши у вікно, — закляк. На лаві сидів брат-поліцай мачухи, який з наближенням фронту кудись, начебто, виїхав.

Хлопець закрутив дротом клямку дверей і побіг до центру містечка, щоб покликати когось на допомогу. Але, коли повернувся з двома патрулями, «гостя» в хаті вже не було. Мачуха одразу здогадалася, чиїми руками готувалася пастка.

— Геть з моїх очей! Щоб я тебе більше не бачила! — закричала вона до пасинка, коли патрулі вийшли з двору.

Приховуючи свої негідні вчинки, мачуха разом із своїм братом-поліцаєм по-звірячому вбили піонера.

Та пам'ять про Іванка живе. Про його хоробрість і відвагу в роки Великої Вітчизняної війни розповідає нині не лише історія піонерської дружини місцевої школи, а й друзі-однолітки та колишні партизани, серед яких були й тридцять вісім радянських моряків, врятованих од фашистської неволі юним патріотом з станції Деражня на Хмельниччині Ванею Біляком.

М. ГРИНЧУК

Малюнок Є. КОТЛЯРА.

МЕДАЛЬ, ЗНАЙДЕНА В ЛІСІ

НІКОЛИ ще в клубі маленького села Голованівки не було так людно. Того пам'ятного дня відбулася зустріч школярів та робітників кримського радгоспу «Передгір'я» з учасницею Великої Вітчизняної війни, колишньою телефоністкою Клавдією Максимівною Донцовою.

А почалось все так...

Учні Голованівської восьмирічної школи Білогірського району, подорожуючи по місцях колишніх боїв, знайшли в лісі медаль «За бойові заслуги». Про знахідку розповіли в обласному штабі Всесоюзного походу комсомольців та молоді по місцях революційної, бойової і трудової слави радянського народу. Надіслали листа до Центрального архіву Міністерства оборони СРСР. Звідти повідомили, що медаль «За бойові заслуги» за № 1068794 в 1944 році було вручено єфрейтору Клавдії Максимівні Донцовій.

Тисячі листів написали школярі в усі кінці Радянського Союзу. Більше року юні слідопити під керівництвом директора школи П. В. Муравйова наполегливо розшукували Клавдію Максимівну.

І нарешті довгождана, радісна звістка. Вона прийшла з Куп'янського заводу силікатної цегли, що в Харківській області.

«Дорогі діти! З радістю повідомляємо, що єфрейтор Донцова працює на нашому заводі технологом. Тепер її прізвище Білоцерківська. Від імені колективу нашого заводу ми вдячні вам, юні піонери, що ви пам'ятаєте про тих, хто в роки Великої Вітчизняної війни боронив від ворога нашу рідну землю. Клавдія Максимівна обов'язково приїде до вас...»

І ось ця мужня жінка на трибуні.

...Донцова дуже переживала, коли в бою під Сімферополем загубила медаль «За бойові заслуги». А невдовзі її було нагороджено орденом Червоної Зірки за героїзм, проявлений у боях під Севастополем.

Затамувавши подих, слухали школярі Клавдію Максимівну. Її голос часто уривався від хвилювання. А розповісти гості було про що.

Дев'ятнадцятилітня комсомолка добровільно пішла на фронт. Спочатку закінчила курси військових шоферів, а потім, дізнавшись, що полку потрібні телефоністки, швидко оволоділа й цією спеціальністю.

Клавдії Максимівні дісталось нелегке, але почесне завдання: в числі перших форсувати в листопаді 1943 року Сиваш, підтримувати зв'язок з частинами Червоної Армії, що наступали. Разом з передовими частинами визволяла від гітлерівців весною 1944 Джанкой, Сімферополь, Севастополь, Бахчисарай, воювала в Східній Пруссії, Польщі. Її ратний подвиг відзначено багатьма бойовими нагородами.

А нещодавно за відмінну працю К. М. Донцова удостоєна найвищої урядової нагороди — ордена Леніна.

«Так ось яка вона, єфрейтор Донцова, — говорили школярі, — цікава у неї біографія, героїчна».

Тут же зачитали постанову ради дружини: «Прийняти К. М. Білоцерківську-Донцову в почесні піонери».

Ще довго розповідала Клавдія Максимівна про своє життя, про бої за визволення Криму. А потім передала шкільній кімнаті бойової слави свій комсомольський квиток і медаль «За бойові заслуги» — ту, яка стала приводом для їхнього знайомства.

А. А. КАЗАРЯН,
Герой Радянського Союзу,
генерал-майор у відставці,
м. Сімферополь.

Малюнок О. ХАРЧЕНКО.

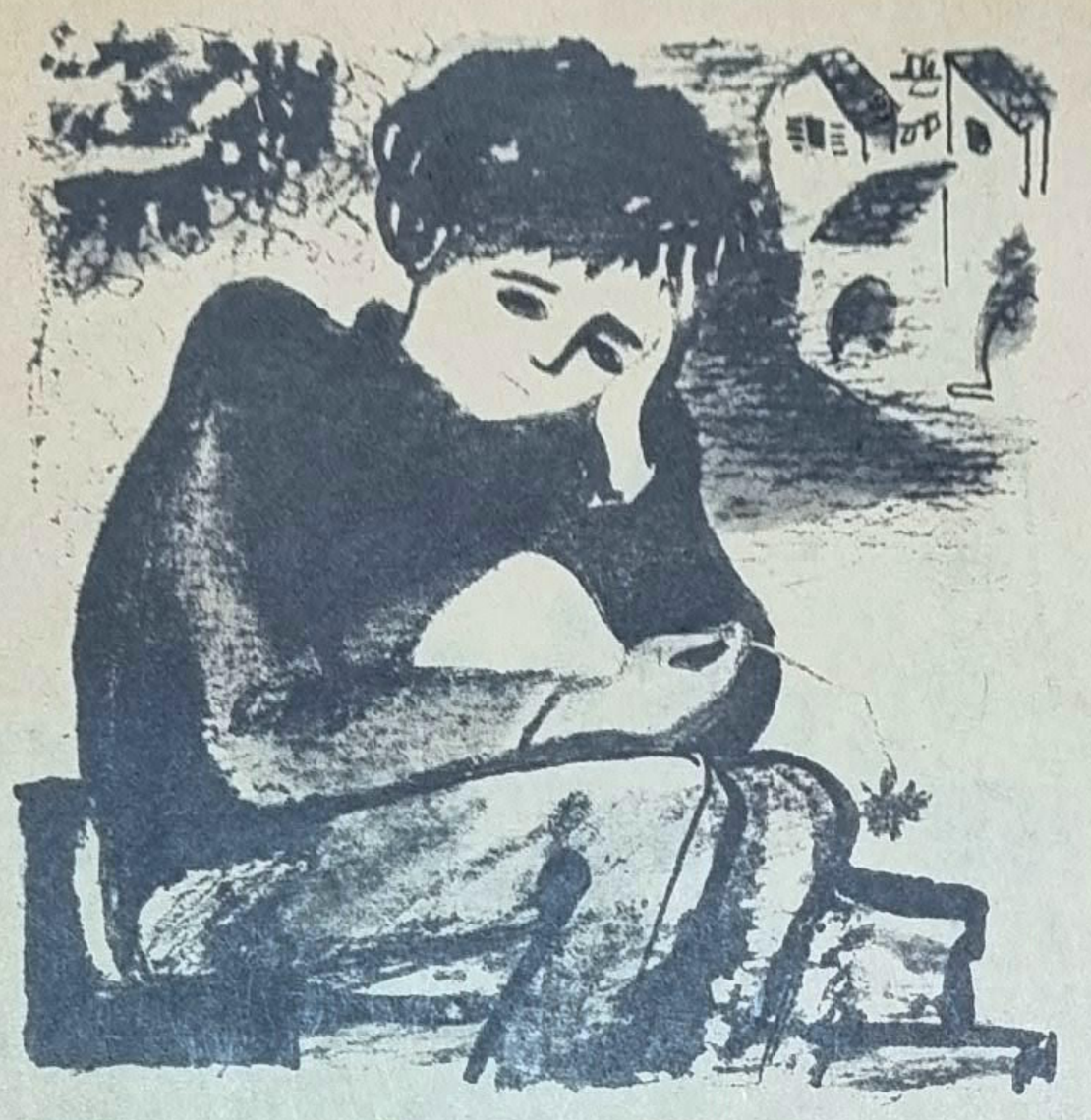

Твій ровесник за рубежем

КВІТКА БОРОТЬБИ І ВДЯЧНОСТІ

На східцях біля крамнички сидить чорнявий хлопчик років дванадцяти. У нього засмучене обличчя. Раз по раз він витирає сльози і якось насторожено та боязко поглядає у бік зачинених дверей. Я тоді пожалкувала, що не знаю італійської мови. Так хотілося розпитати, чому він тут сидить, хто образив? І все ж підійшла: обережно поклала йому руку на плече. Хлопчина здригнувся і відсунувся вбік. І тут я помітила в його руці — гвоздику. Деякі її пелюстки вже пообпадали, зламана голівка хилилася долу, але хлопчик з якоюсь надією і навіть впертістю міцно тримав ту зів'ялу квітку...

Знаючи, що ми навряд чи порозуміємось, я розтулила його долоню і поклала значок із зображенням Леніна. Хлопчина поглянув здивовано, а я, як могла, пояснила: «Русіа, русіа... Ленін». І пішла. На мене чекала група. Озирнувшись здалеку, побачила, що хлопчик стоїть і дивиться в мій бік. Він якось враз стрепенувся і привітно замахав зів'ялою квіткою. І до мене, мов срібний дзвіночок, долинув його тоненький голосок: «Русіа... русіа...»

Це був день Першотравня. Прекрасне весняне свято. Радісне й сонячне. Тепер воно для нас саме таке. Та всі знають, що починалось воно з конспіративних маївок. Їхнім учасникам загрожувала в'язниця, каторга, а то й смерть. Але все ж збирались. Єднала класова свідомість, важка доля робочої людини.

В 1886 році, саме 1 травня, відбувся героїчний виступ робітників Чікаго в США. Пізніше першотравневі мітинги, страйки, демонстрації провели робітники Франції, Австрії, Німеччини, Польщі та інших країн. У Росії перша маївка відбулася 1891 року в Петербурзі. На Україні — в 1890 році.

Рішення про щорічне відзначення Дня міжнародної пролетарської солідарності прийняв Установчий конгрес II Інтернаціоналу. І назвав його Першотравнем — на честь першої 600-тисячної демонстрації робітників Чікаго, розстріляної поліцією.

Дорогою ціною, ціною людського життя було завойовано право на цей день — день міжнародної солідарності трудящих.

Першотравень і революційний Жовтень. Ці два свята і квітку мають спільну — квітку революції і боротьби — червону гвоздику. Її полум'яний колір став символом боротьби, єдності, свободи.

...У Сієні, містечку поблизу Флоренції, Першотравень видався похмурим. Сіялась мжичка. Але, мабуть, не було в містечку робочої людини, яка б не вийшла сьогодні на вулицю. В цей день Комуністична партія Італії святкувала і свою перемогу. Після багатьох років підпілля трудящим країни дозволили вільно святкувати Першотравень. Тобто відкрито проводити мітинги й демонстрації.

Повз нас весь час поспішали люди. Зосереджені, суворі обличчя. І квіти, квіти... Безліч червоних кольорів. В петельках, на лацканах піджаків, у руках...

І ось ми — на одній з площ. Йде дощ, всі під парасольками. Обличчя — без усмішок. Вони звернені до промовця. Раз по раз натовп сколихують схвальні вигуки, високо підняті, стиснуті в кулаки руки. Оратор закликає присутніх до згуртованості, до боротьби за свої права. Гід перекладає: вимагається скорочення робочого дня, збільшення заробітної плати, надання жінкам рівних прав з чоловіками. А ще багато говорилось про дітей: їхній непосильний труд, постійне недоїдання, смертність внаслідок використання неповнолітніх на важких роботах, про те, що діти мусять кидати школу, аби лише заробити на шматок хліба. Понад 130 тисяч неповнолітніх італійців щоденно йдуть не в школу, а на роботу.

Серед капіталістичних країн Італія посідає чи не найперше місце по використанню дитячої праці. Це вигідно багатіям. Адже маленьким трударям можна платити вдвоє, а то і в кілька разів менше, ніж дорослим.

...Людей на майдані прибувало. Він уже не міг вмістити всіх бажаючих. А навколо, мов чорний ланцюг, поліцейські: з гумовими кийками, пістолетами. На всяк випадок...

Вже пізно ввечері, коли ми поверталися з Сієни, а наш автобус зустрічали яскраві неонові реклами Флоренції, я знову згадала італійського хлопчика. Чому він плакав? Чому тримав гвоздику? Можливо, цього дня хазяїн крамнички залишив його без роботи? За те, що хлопчина приніс на роботу червону гвоздику... І саме такого дня...

Я довго думала. І тоді мені пригадалась історія, що теж була пов'язана з цією країною. То був лист, який з далекого містечка на півдні Італії надіслали батьки дуже хворої дівчинки. Вони, зневірившись у всьому, прохали допомоги у піонерів однієї з київських шкіл.

Відомо, що лікування у будь-якій капіталістичній країні коштує неймовірно дорого. А дівчинці потрібні були ліки, за які батьки не могли заплатити. Лист до радянських школярів був єдиною надією в їхньому горі. І українські піонери не залишили в біді свою маленьку незнайомку. Ліки були надіслані. А потім, мов птахи добра, полетіли листи... З одного боку писали київські школярі, а з іншого — батьки врятованої дівчинки. Аж поки одного разу не надійшов лист від неї самої. Дівча ще не ходило до школи. Та все ж на білому аркушику стрибало кілька невправних літер: „Molte grazie!" — «Велике спасибі!» А коли її далекі друзі розгорнули ще один маленький аркушик, то побачили в ньому гвоздику. Правда, вона була засушена і втратила свій яскравий колір, але це була гвоздика. Квітка солідарності! Квітка боротьби! ... І квітка вдячності.

О. ГЕРГЕЛЬ

Малюнок О. АГАМЯН

ЗДРАСТУЙ, ЛІТО ПІОНЕРСЬКЕ!

Цвіте-буяє травень. З кожним днем все дужче припікає сонце, все більше з'являється квітів на луках. Жовті кульбабки і червоні дзвоники, бузкові головки конюшини і яскраво-білі пелюстки ромашки...

На всі лади виспівують пташки, стрекочуть у траві коники. Вабить до себе річка, ліс. На порозі — літо, канікули. Та щоб весело відпочивати, треба успішно закінчити навчання.

Влітку на вас чекають поле, річка, туристські стежки, піонерські табори. Купайтеся, загорайте, читайте книжки, займайтеся спортом. І де б ви не відпочивали — в піонерському таборі, у бабусі в селі, — пам'ятайте — своїм посильним трудом зможете допомогти дорослим на полі, в саду, на городі. Вони вам будуть вдячні.

Отож, юні друзі, готуйтеся до канікул заздалегідь, і тоді літо буде веселим, радісним, багатим на цікаві зустрічі й враження.

Фото В. БОНДАРЕНКА,
Б. ЛЬВОВА.

Юхим РАЙГОРОДЕЦЬКИЙ

Малюнки О. БИЧКА

ЗАГАДКОВИЙ

Бувальщина

Пронизливий грудневий вітер... Спробуй, сховайся від нього в степу, коли ти верхи на коні! Навкруги — ні пагорбка, ні кущика. А вітер крізь шинель холодить тіло. І тоді, щулячись у сідлі, хочеш не хочеш — терпи й сподівайся, що ось-ось дістанешся до тепла.

Та в той день старший сержант Андрій Щербак при наступному пориві вітру не витримав:

— Де ж воно, друге відділення? — зірвалось у нього. — Люди замерзнуть, товаришу старший лейтенанте, доки доплентаємось.

Мені залишалось лише заспокоїти його:

— Не замерзнуть. Не таке витримували.

Ми їхали поряд на гарячих, стомлених у дорозі конях. Кожен жив ще подіями останніх тижнів.

Важкі бої на підступах до Нікопольського плацдарму. Виснажливі нічні марші під зливами. Знову бої. До нас на батарею ледь встигали підвозити боєприпаси: стріляли безперервно. До стволів не доторкнутися — обпече. А якось на світанку, під час обстрілу, німецькі бронетранспортери з флангу проникли у вибалок, де знаходилися тили батареї, похідна кухня та пара господарських бричок. Дізнався я про це від Щербака. Той передав по телефону: два ворожі бронетранспортери йдуть прямо на кухню. Як бути? Вихід тільки один: їздові — до зброї, гранати — до бою! Так і зробили. Четверо бійців на чолі з Щербаком залягли біля кухні, з якої валив дим, — готувався сніданок. Хтозна, чим закінчився б цей нерівний бій, якби не завернув у вибалок наш «КВ» — важкий танк. Могутня бойова машина опинилась там випадково — рухалась після ремонту на позицію. Та поява її була для нас, як ніколи, доречною. Один із бронетранспортерів, відразу різко змінивши напрям, поспішив забратися геть. В другий, що загаявся, влучив снаряд, і він загорівся. Автоматники, які сиділи на бронетранспортері, відстрілюючись, кинулись навтьоки. Отож, уже через кілька хвилин Щербак, як старшина батареї, мав можливість рухатись разом з кухнею на передову, щоб нагодувати людей. Звичайно, він із захопленням розповідав про те, як виручив батарейців «КВ».

І ось тепер ми відходили на перепочинок. Штаб полку наказали розташувати на центральній садибі радгоспу.

— Вважай, уже вдома, товаришу старший лейтенанте! — зрадів Щербак і показав на чотири приземкуваті будиночки, що несподівано з'явилися із-за горба.

Раптом здалося, що злий, колючий вітер стих. Повіяло теплом. З'явилось відчуття особливо бажаного затишку.

Задоволені, ми щодуху поскакали до будинків. Втоми як не було.

На наш подив, у першому ж дворі стояла автомашина з снарядними ящиками.

— Ге-е-е, — злізаючи з коня, з досадою промовив Щербак, — тут якісь хлопці вже загорають...

У напівтемній світлиці на засланій соломою глиняній підлозі спало більше десятка бійців. В іншій кімнаті величезний паруб'яга наспіх застібав комір зі старшинськими погонами. Побачивши нас, чомусь посміхнувся:

— Лампаси?! — втупився на Щербакові бриджі. — Мабуть, із кавалерійського корпусу? А я гадав — з нашого, механізованого...

Старшина, вже зовсім не поспішаючи, затягнув ремінь, розправив складки...

— Ви тут за старшого? — запитав я.

— Як бачите! — підморгнув старшина рябому солдатові, що стояв неподалік.

— В такому разі вам доведеться дати розпорядження, щоб негайно було звільнено приміщення і двір.

— Що-о?! — обличчя здоровила стало червоним.

Я коротко пояснив: слідом за нами рухається батарея, разом з старшиною ми пішли вперед, щоб вибрати місце для розташування взводів.

— Яка нам справа до вашого розташування? —

напосідав старшина. — Здоровило розійшовся не на жарт. Втупивши в мене погляд, запитав громовим голосом: — А ви чули, старший лейтенанте, про «КВ», га?

— Звичайно! Тільки позавчора бачив. Правда, здалеку.

— Здалеку? — підхопив старшина. — Ха-ха! Здалеку? А наш «КВ» скоро сюди прибуде. Тоді тримайся, артилерія копитна. — І він ще раз урочисто підморгнув рябому солдатові.

— Ну, ну, не лякай, — огризнувся Щербак. — Набачились ми різних танків.

Старшина і солдат пирснули зі сміху. Я зрозумів: сварка ця ні до чого. Прийде батарея — порозумі-

«КВ»

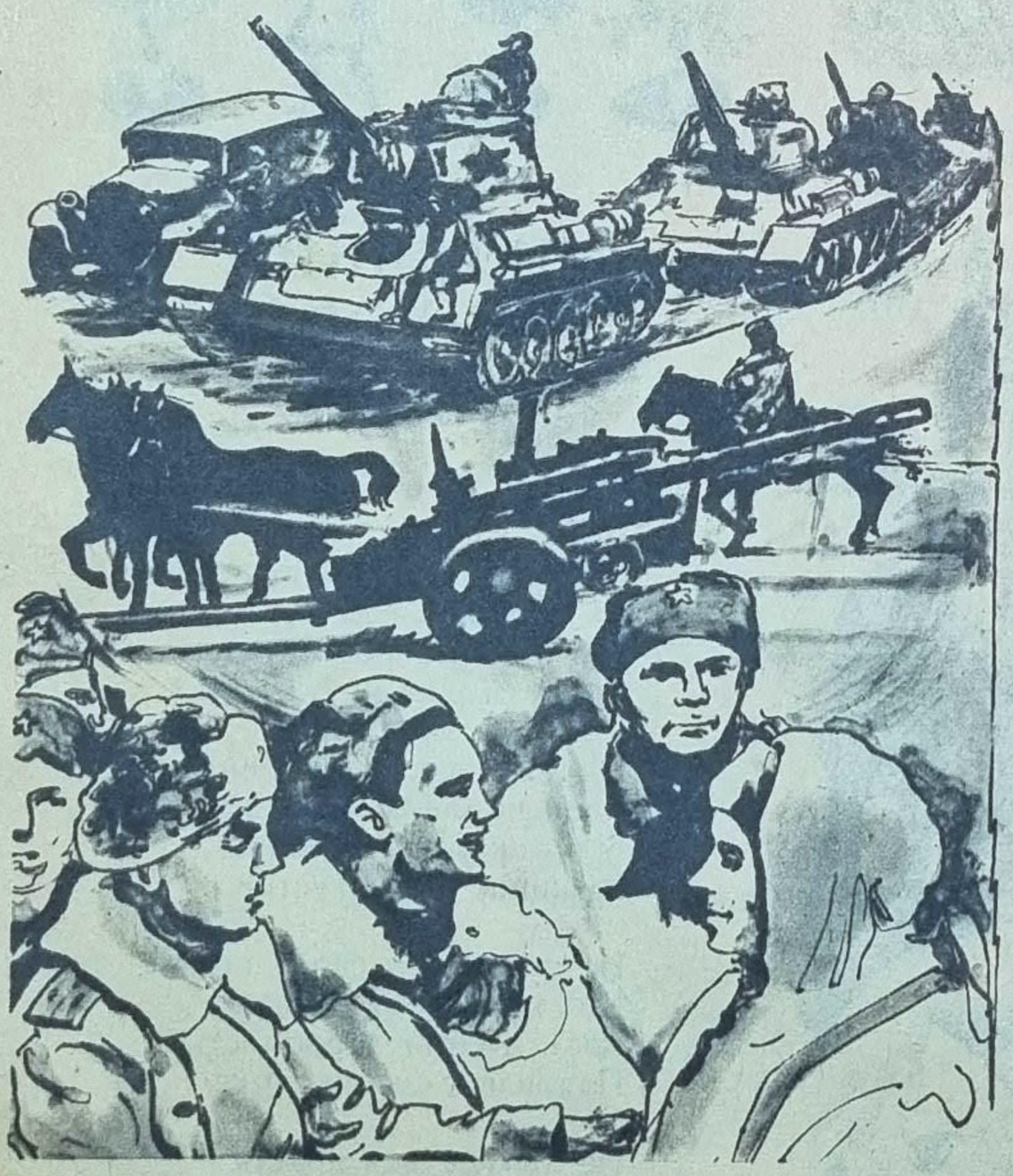

ємось. Разом із Щербаком вийшли на двір, попрямували до інших будиночків.

— Знайшов, чим жахати! — не міг заспокоїтися Щербак. — То нехай фріци бояться нашого «КВ».

Конфлікт уладнали. Два тижні простояла на перепочинку батарея. Все, що запланували, виконали. Одержали поповнення. Отримали обмундирування на зиму. І далі — в дорогу!

Морозного грудневого вечора колона полку витягнулась уздовж дороги.

— Марш у цю наворічну ніч, хлопці, — справа серйозна, — інструктував їздових старший сержант Щербак. Він став перераховувати, яких «сюрпризів» можна чекати від противника і зробив висновок: — Пильність і ще раз пильність!

— А як же в таку ніч без шампанського, товаришу старший сержанте? — почувся чийсь голос.

Всі розсміялися.

— Прийде час — буде і шампанське, — відповів Щербак. — Буде, хлопці!..

Збоку я бачив високий, трохи сутулуватий профіль Щербака. Цікаво, про що він далі поведе мову? Адже, як-не-як, через три години вступить у свої права 1944-й. А поки що не гріх помріяти, навіть якщо попереду марш...

Раптом повітря наповнилось гуркотом машин. Танки!

— Взяти вправо-о-о! — прокотилося колоною.

Команда виконувалась повільно: їздові не одразу зайняли свої місця.

«Тридцятьчетвірка», що йшла попереду, зупинилась.

Офіцер-танкіст, висунувшись із люка, сердито кинув мені:

— Заберіть ваші вози!

— Забираємо...

— Ох, дістанеться ж вам, — злився танкіст. — Позаду наш «КВ» йде.

— Що ви нас тим «КВ» лякаєте?! — не витримав Щербак. — «КВ» та «КВ».

— Я не лякаю. Просто попереджаю. Не любить наш «КВ» непорядку та безладдя. За те і ми, танкісти, його любимо. Зрозуміло?

Ніколи було замислюватись над значенням сказаного — встигнути б розчистити дорогу! Наша колона дала можливість пройти підрозділам «тридцятьчетвірок». За ними прогуркотів штабний автобус.

— Де ж той «КВ»? — дивувався Щербак. — Мабуть, це нам морочать голову.

...Сплив не один десяток років. У гості до київських піонерів, що зібрались у похід по місцях бойової слави батьків, прийшла група ветеранів війни — учасників визволення України від німецько-фашистських загарбників. Першим виступив Герой Радянського Союзу генерал-лейтенант у відставці Свиридов.

Статний чоловік, з привітним обличчям і надзвичайно живими очима, не поспішаючи, почав згадувати про той далекий 1944-й.

Запеклі бої в районі Нікополя. Бездоріжжя. Його механізований корпус наносить удар за ударом...

Розповідь генерала навіяла спогади. Пригадалось усе, геть усе до найменших подробиць. Наприкінці зустрічі ми розмовляли вдвох, немов давні знайомі. Я розповідав генералу, як воїни його корпусу лякали нас важким танком «КВ».

Свиридов посміхнувся:

— Запевняю вас, підполковнику, вони мали на увазі зовсім не танк. Грізним «КВ» гвардійці нарекли свого командира. Звати мене Карпо Васильович...

Ось коли, подумалось мені, відкривалась загадка незвичайного «КВ». Як шкода, що в цю хвилину поряд зі мною не було Андрія Щербака!

Переклад з російської.

ПІОНЕРСЬКІ ГАЛСТУКИ ХАТИНІ

Застиг вражений: надмогильні решітки кладовища села Хатинь обвиті піонерськими галстуками.

Між пагорків надмогильних
На скорбній землі Хатині
Побачив я галстук багряний,
Що квітнув полум'ю в тон,
Що прагнув до зір і квітів,
До сяючої блакиті,
Прорвавши собою залізо,
Прорвавши собою бетон!

На рвійних вітрах тріпоче,
Він полум'ям палить негоду.
З якого хлопчиська галстук
Зірвався, щоб так летіть?
Серед вівчарок звивався
І в пащах не розв'язався,
І кулі не розклювали,
Не розтерзала гидь.

Як звали того хлопчину
І як він стрічав свої весни?
Кати у вогонь жбурнули,
І вмить потьмарився день.
Війни громойдучої свідок,
Мій — збитий вогнем — ровесник,
Дивлюсь, як плещеться галстук,
Злетівши з твоїх грудей.

Давно відгриміли битви
І зметені орди фашистські.
А галстук над попелом в'ється
В Хатині — у нашім краю.
Побіля могил скорботних
Йому салютують діти,
Його цілував Гагарін,
Йдучи на орбіту свою.

Не змовкне у світі стогін,
Побачивши галстук юначий,
Не згасне людська зажура —
В серцях їх кривавиться слід.
Та галстук пов'яже собою
Від роду живучу мрію,
Зустрівши своє прийдешнє —
Озорений братством світ.

Я знову стою в Хатині,
Дивлюсь на галстуків трепет —
Іще сорок п'ять пробилось,
Не стлівши в живій землі.
Що віддані юній дружбі,
Що вірні серцям спопелілим.
І я салютую нині
Їх молодечій сім'ї.

Михайло БЄЛЯЄВ

Поетичні і прозові твори Михайла Беляєва читають і люблять не лише дорослі, а й діти. Його поезії зіткані з образів і почуттів суходолу і моря. Навіяні образами сходжених доріг, обжитих міст і селищ.

Поет народився в Орловській області в селі Сторожева, де воркує джерелами прозора річка Лівенка. Невдовзі батьки його переїхали на Донбас, у місто Кадіївку, де і самому Михайлу довелось пізніше працювати на шахтах. А ще були роки навчання в Рубежанському індустріальному технікумі і в Літературному інституті імені М. Горького.

На долю М. Беляєва випало чимало трудних доріг по Україні, Білорусії, на Далекому Сході. І всюди чистим, пристрасним, живим диханням його душі була і залишається поезія. Вона — діюче джерело його життя, що разом з рікою Лівенкою б'ється в жилах поета.

Малюнки О. ПРАХОВОЇ.

ШКІЛЬНИЙ ДЗВІНОК

Хвощевській середній школі.

В кого ти співати вчилась,
Де навчалася дзвеніть,
Що за мить розголосилась,
Срібномовна чиста мідь?

І здавалося, що вранці
Клен черлено-золотий
Біля школи, на ділянці,
Розсипає дзвін густий.

Не проспав я свого щастя,
Що творилося довкруг...
Клен долоні червонясті
Подавав мені, як друг.

Не забудеться ніколи
Той немовкнучий дзвінок,
Що манив мене до школи,
Що покликав на урок.

Тут і сам я став дорослим,
Та дзвенить, мов світлий дар,
У селі, в саду колгоспнім,
Мій дзвінок — малий школяр.

Переклав з російської
М. СИНГАЇВСЬКИЙ.

Братерства

Тимофій
БЄЛОЗЬОРОВ

Поет Тимофій Максимович Бєлозьоров живе і працює в місті Омську. Сибірська земля — тайга і степи, край могутніх річок з лісистими і кам'яними берегами — рідна стихія поета.

Він з великою душевною теплотою розповідає про мужніх і сміливих людей свого краю — лісорубів, хліборобів, рибалок. Читаючи книги «Чарівна паличка», «Смородиновий кущ», «Жайворонок» та інші, відчуваєш, скільки любові й ніжності вкладає поет в кожне слово. І тому воно в нього точне, виважене, вдине.

Тимофій Бєлозьоров — лірик. Особливе відчуття музики слова дозволяє йому трепетно передати неповторну красу суворої сибірської землі, барви сонячної весни, медові чари літа, щедрий урожай осені, веселковий світ дитинства, радість сьогоднішнього дня. У віршах Тимофія Бєлозьорова багато веселинок, смішних і повчальних пригод.

ДИТИНСТВО

Дівчинка з вінком на голові
Йде й цвіте посеред свого літа...
Скільки ягід в росяній траві,
Квітів скільки й сонячного світла!
За рікою ген — грузовики,
Літаки летять у небі чистім,
І маленькі бронзові жуки,
Мов росинки у траві і листі.
Дві косички радісно стирчать,
І сунички зірочками світять.
— Вірко! — Вірко! — дівчинці кричать
Небо, трави, і подружки, й літо.

ЧЕРВЕНЬ

Сіють гречку, шпаки вилітають
Із високих насиджених гнізд,
І розкрилені мушки витають,
І трава розганяє свій ріст,
І ромашки зійшлись на долину,
В небі хмари веселі й легкі,
І хлоп'ята летять голубино
До солодкої в сонці ріки.

РАНОК БАКЕНЩИКА

Над селом зарожевіли хмари,
П'є росу лошаточко руде...
До ріки проз ферми і кошари
Бакенщик
поволеньки
іде.

Йде старий повз бур'яни помалу,
Весла не обтяжують руки.
Бакени крізь бороду туману
Дивляться на нього від ріки.

Пахне човен сіном і туманом,
Ліг старому промінь на щоку...
І, немовби відімкнувши ранок,
Клацнув
Ключ
У росянім
Замку.

ЛАСТІВЕНЯТА

Напівголенькі і худі,
Під стелею в хліві
Сидять вони в своїм гнізді,
Притихлі й ледь живі.
І мама-ластівка летить
Над спинами корів,
Їм не забула принести
Смачнющих комарів.
А тут і тато — тут як тут
На крилах золотих!..
І в них вже крилечка ростуть,
Уже тріпочуть в них!

Переклав з російської
М. ВІНГРАНОВСЬКИЙ

Дорога редакція!

Часто на сторінках твого журналу друкуються вірші учнів. Мені вони всі подобаються. І я розчаровуюсь, прочитавши після них свої вірші. Я помічаю, що в них чогось не вистачає, але чого, сама не можу зрозуміти. От і вирішила написати тобі листа. Дуже прошу, допоможи мені, порадь, що треба прочитати, аби вірші стали кращими. А може, мені зовсім кинути писати?

Надя БОНДАРЕНКО,
с. Пилипенки.
Полтавська область.

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ

Перед тим, як сказати слово

Редакція «Піонерії» могла б лаконічно відповісти на цей лист: мовляв, «ваші вірші до друку ще не придатні». То була б точна і цілком справедлива відповідь. Однак і самі вірші, і настрій листа, і навіть той «психологічний бар'єр», перед яким стоїть авторка, і навіть оте, цілком зрозуміле та закономірне запитання (чи варто писати?) — все це дуже типове для віку Надії Бондаренко, для її ровесників. А коли хочете, то цю проблему намагаються «штурмом» вирішити всі поети та прозаїки-початківці, котрих манить до себе художнє слово, манить, але саме залишається непідвладним і непокірним.

Отож, усе в цьому листі типове. Тому я й зголосився відповісти на нього зі сторінок журналу, бо ця відповідь може стосуватися й тих, хто просто не наважився надіслати своїх творів до редакції.

Ледь навчившись говорити, дитина «виходить» до людей із словом, навіть дитина вимовляє тільки ті слова, значення яких уже засвоїла. Отож, вона спершу думає, а вже потім говорить. Тож скільки треба передумати поетові чи прозаїкові перед тим, як сказати своє слово. Навіть, коли ви пишете листа своєму товаришеві, пишете, знаючи, що його читатиме лише одна, близька вам людина — і то обдумуєте кожну фразу, кожен можливий нюанс слова, відтінок настрою, думки, тональність своєї душі, намагаєтесь донести всю свою щирість, живий подих своєї індивідуальності.

А що вже казати про письменника, який пише для мільйонів і тисяч незнайомих йому людей. Як би він не напружував уяву, а побачити всіх своїх можливих читачів йому ніколи не вдасться. А пише він саме для них.

Тепер ви можете уявити, як у геометричній прогресії виростає відповідальність перед словом, яке стає матеріалом для вірша, для оповідання, для роману.

Чи здатні ви на аж таку відповідальність? Чи є у вас такий духовний запас, з яким ви б могли вийти перед великою аудиторією і сказати їй щось таке, чого вона до вас не знала або не розуміла, або ж просто не помітила. У вашому кількахвилинному слові (а вірш триває кілька хвилин у часі) повинна бути і нажита мудрість, і лише вами побачена краса світу, і лише ваше якесь почуття (любов, здивування, ненависть, зачарування), і лише ваша думка (і в розумінні своєї Батьківщини, в усвідомленні своєї причетності до людей і всього світу). Якщо ви переконані, що здатні на це — пишіть. Якщо ви в цьому переконані, то, зрештою, для чого тоді запитувати: чи варто писати далі?

Ви мені скажете після цього: хіба всі поети і прозаїки починали з оцієї самовпевненості? З аж такого зухвальства? Адже всім їм було колись по п'ятнадцять-шістнадцять років, усіх їх терзали сумніви: «А може, мені зовсім кинути писати?»

Ставив це болісне запитання перед собою і Павло Тичина, і Андрій Головко, ставив його Олесь Гончар і Павло Загребельний, Борис Олійник та Дмитро Павличко. Ставить його перед собою кожен з письменників, лише запитання те стоїть ще більш гостро і безжально, воно постає перед кожним словом, яке має лягти на папір: чи варто його писати, чи найточніше воно втілить вашу думку?

Вірш ваш, Надійко, мені не сподобався. Якби сталося, що його надрукували, я б далі першого рядка не став читати. «На річці вранці чути плескіт хвиль і сміх». І я одразу ж розумію, що під виглядом вірша мені говорять дуже банальні й нецікаві слова, які не несуть навантаження. І тому я краще візьму з полички бібліотеки книжку, розгорну її на будь-якій сторінці й прочитаю:

Був чоловік... і — нема.
Як же це, вічний світе?
Вернеться осінь... зима.
Пройдуть весна і літо,
А чоловіка — нема...

І цими рядками мені буде більше сказано, ніж усім вашим віршем про дітей у роки Великої Вітчизняної війни. Я розумію, що ви можете заперечити: то ж слова вже досвідченого поета Бориса Олійника, а мені лише дрібка років... Вірно. Але ж ви приходите в поезію (принаймні, хочете в неї прийти). І, пишучи навіть перші свої вірші,—

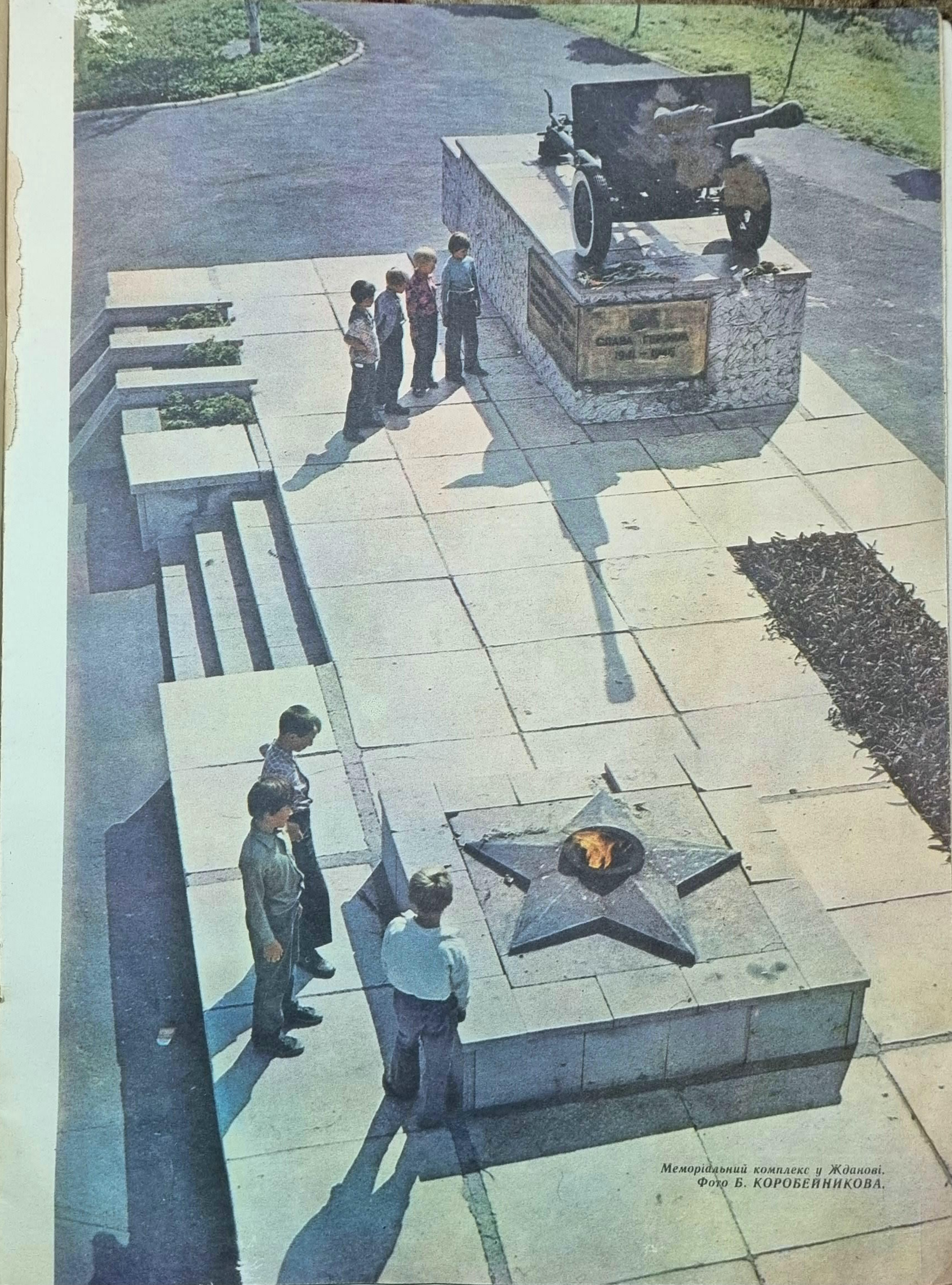

Меморіальний комплекс у Жданові.
Фото Б. КОРОБЕЙНИКОВА.

ШУМИТЬ ПАРТИЗАНСЬКИЙ ЛІС

Кожен з вас не раз бував у лісі або в гаю, милувався їхньою одвічною красою. Хіба можна бути байдужим до замріяного шепоту ялин, до тонкого мережива беріз, до величі зажурених дубів? В спеку там прохолодно, над головою — пташині хори, під ногами — м'який килим з обсипаної глиці, трав, старого листя...

Такий ліс і побіля Котельви, що на Полтавщині. Але він, як і багато лісів на території нашої республіки, не лише багатство і прикраса. В роки Великої Вітчизняної він давав притулок народним месникам, а для ворога був страшним і неприступним. Про це мовчазно і суворо нагадують партизанські землянки. Сюди часто навідуються котелевські піонери — земляки уславленого партизанського командира, двічі Героя Радянського Союзу Сидора Артемовича Ковпака.

Хлопчики і дівчатка люблять постояти під дубами, які посадив колись сам Сидір Артемович. Та приходять діти не лише для того, щоб помилуватися зеленою красою. В лісі вони господарі, бо мають своє шкільне лісництво і поруч з дорослими стоять на варті лісового багатства.

Юні природолюби охороняють дерева та мешканців лісу — його вірних санітарів — птахів, звірів, мурашок.

А ще юні лісівники з Котелевщини збирають насіння різних порід дерев і вирощують з нього саджанці, які потім відправляють у степи, заселяють ними міські парки й сквери.

що
ато
ки,
оки
ри-
ро-
Іро
оть
сто
—
ого
ого
ка.
ять
ко-
хо-
доб
В
вое
ми
ва.
де-
ших
ок.
ни
ев
ло-
оть

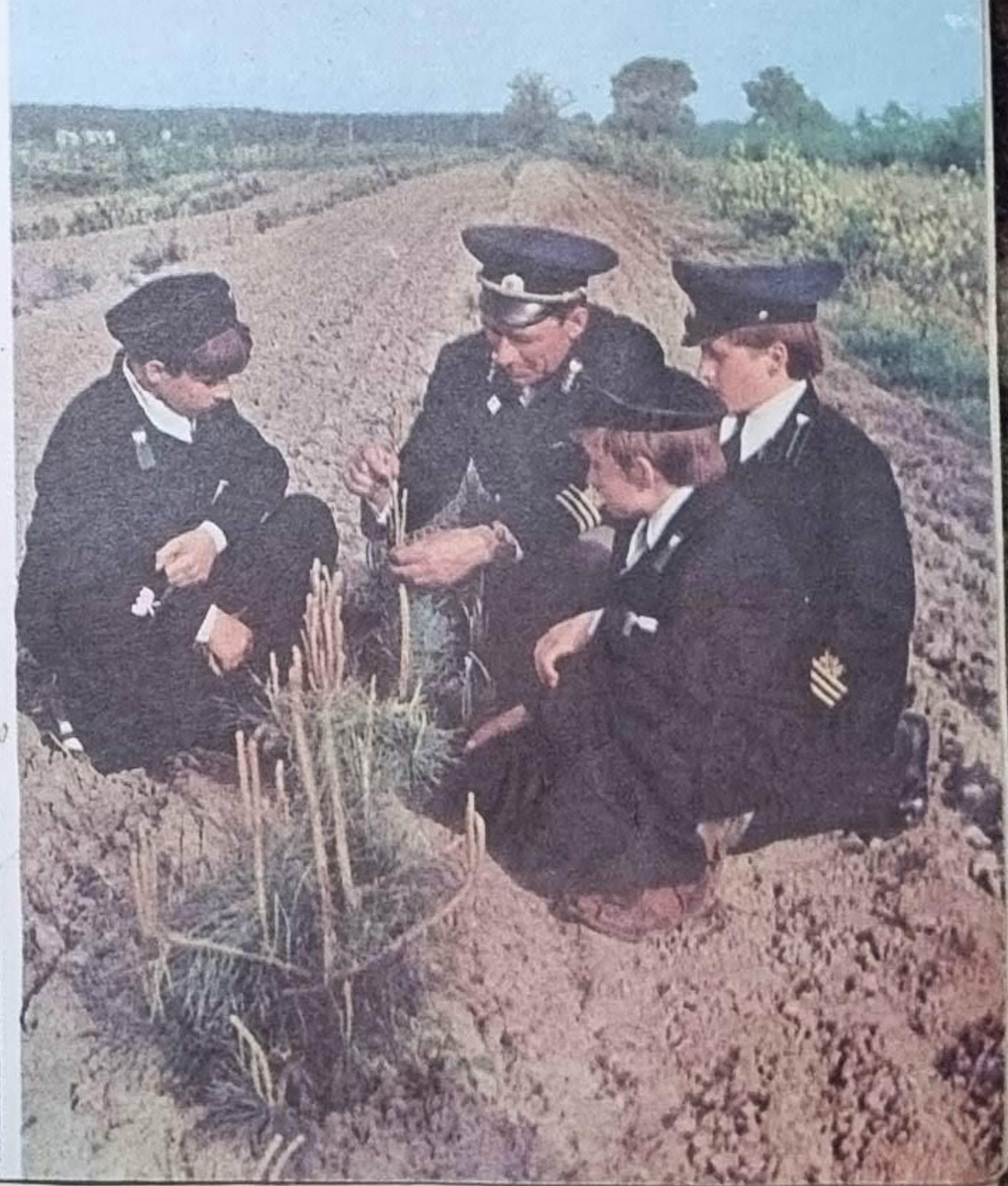

БІЛЯ ВІЧНОГО ВОГНЮ

Слова
Євгена
КУРИЛЬОВА

Музика
Володимира
АРЖЕНОВСЬКОГО

Палають зоряні тюльпани
У тиші Вічного вогню.
Вони, мов кров червона, з рани
Бійців, полеглих у бою.

Тремтять і котяться росинки
В траву з тюльпанових листків.
Росинки, схожі на сльозинки
Скорботних досі матерів.

Приходять сиві ветерани
Сюди, до Вічного вогню,
І знов болять, болять їм рани,
Мов у негоду, у війну.

Знов лине пам'ять ветеранів
В далекі дні, тривожні дні...
В червонім полум'ї тюльпанів
Палають вічності вогні.

Переклад з російської.

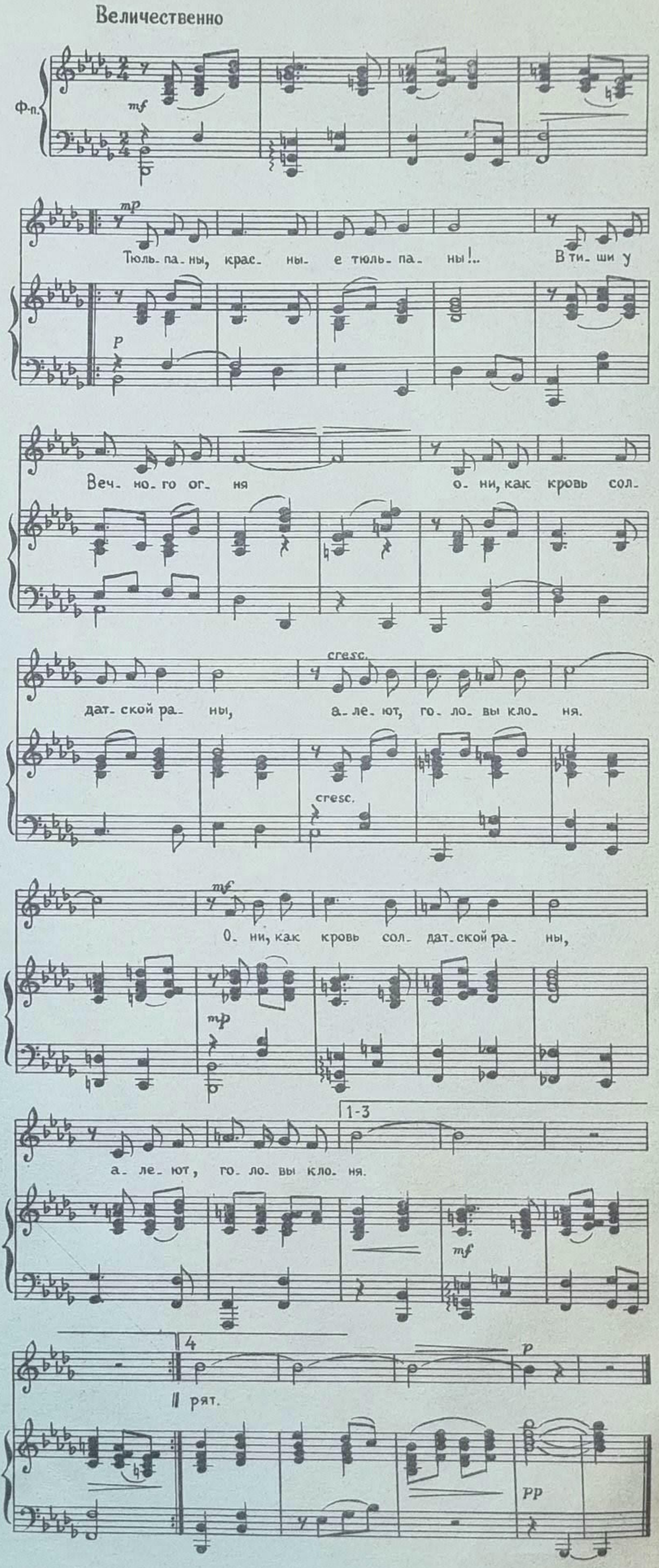

При розучуванні пісні підставте під ноти український текст.

Школа піонерського активу

ВПЕРЕД, ОРЛЯТА!

Республіканський зліт переможців IX етапу Всесоюзного походу комсомольців і молоді по місцях революційної, бойової і трудової слави радянського народу відбудеться через місяць. Він присвячений 60-річному ювілею ВЛКСМ, 110-й річниці з дня народження В. І. Леніна і 35-м роковинам Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. Його учасники підіб'ють підсумки виконаної роботи, намітять плани на майбутнє.

Чимало цікавих справ на рахунку піонерів і школярів України. Хлопчики й дівчатка із захопленням займаються в різних спортивних гуртках, у загонах юних друзів Радянської Армії — моряків, льотчиків, прикордонників, ведуть велику пошукову роботу. І як підсумок занять — їх улюблена піонерська гра «Зірниця». Вона стала найпопулярнішою серед школярів.

Пригадується V республіканський фінал «Зірниці» в місті-герої Одесі. Загони юнармійців Комунарської середньої школи № 22 з Ворошиловградщини, Буської середньої школи № 2, що в Львівській області, середньої школи № 35 міста-героя Севастополя і Київської школи-інтернату № 10 були відзначені серед кращих. Це не випадково.

Тут часто проводяться туристські походи, цікаві вечори зустрічей з ветеранами війни і праці, екскурсії по місцях бойової слави, змагання з комплексу ГПО. Піонерські дружини цих та й багатьох інших шкіл республіки під керівництвом своїх вожатих, при допомозі комсомолу регулярно проводять воєнізовані ігри, під час яких вивчають юнармійські спеціальності — стрільця, зв'язківця, розвідника, пожежника, регулювальника руху та інші. І результати, як кажуть, в наявності!

На VIII Всесоюзному фіналі «Зірниці» в місті-герої Тулі комунарські школярі посіли перше місце, а севастопольці — потрапили в першу десятку переможців.

Юні друзі! Республіканське журі розглянуло матеріали, представлені на конкурси військово-патріотичної роботи по підсумках IX етапу Всесоюзного походу. Результати відрадні, вони будуть оголошені на зльоті. Можна сказати, що піонерія республіки потрудилась на славу.

... Влітку 1981 року відбудеться VI республіканський фінал військово-спортивної гри «Зірниця», і готуватись до нього треба уже тепер.

Незабаром настануть літні канікули — найблагодатніша пора для відпочинку, занять фізкультурою, туризмом, участю в посильному труді на колгоспних і радгоспних полях. Кожний з вас присвятить немало часу своїй улюбленій справі — музиці, футболу, моделюванню, фотографії, збору поштових марок. І це прекрасно!

Сьогодні хочеться дати вам і деякі поради. Основне — під час різних ігор і змагань — виховати в собі волю, спритність, силу, витривалість і цим самим підготуватися до спортивних і воєнізованих змагань та ігор.

Для того, щоб взяти участь, наприклад, в міському фіналі гри «Зірниця», треба всьому відділенню (7 хлопчиків і 4 дівчинки) добре стріляти, відмінно знати й виконувати прийоми стройової підготовки, вміти гасити пожежу, користуватись протигазом і швидко долати смугу перешкод.

З досвіду знаю, що немало дівчаток і хлопчиків не вміють плавати. Тому їх піонерський обов'язок — під час літніх канікул навчитися плавати — оволодіти й цим дуже потрібним видом спорту.

Сподіваюсь, що у вас будуть і цікаві походи по місцях боїв у роки Великої Вітчизняної війни, зустрічі з ветеранами. Вони вам багато підкажуть, допоможуть в організації різних ігор.

Бо, звичайно ж, кожний загін і дружина проведуть свою власну «Зірницю» з виконанням більшості елементів — ранній підйом і вихід у район навчань, сніданок, приготовлений самими ж зірничниками, змагання із строю й пісні, подолання перешкод, організація зв'язку посильними, виконання обов'язку розвідника-спостерігача, змагання із комплексу ГПО.

«Смелым быть, отважным быть — учит «Зарница!» — так співається у вашій улюбленій пісні. Саме із таких зірничників-орлят виростуть справжні орли — захисники своєї Радянської Вітчизни!

Вперед, орлята!

Ю. В. БУБНОВ

**генерал-майор запасу,
член бюро
республіканського штабу
Всесоюзного походу
«Дорогами слави батьків».**

Олександр
ГИЖА

Малюнки
О. КОЖЕКОВА

Таємниця старого підземелля

Повість

1

Ілько крутнув головою на всі боки й зупинив погляд на блакитній річці, що в'юнилася поміж густих кущів верболозу. До Чорнявої звабно кликала звивиста стежка із м'якого споришу.

«Пірнути б зараз,— подумав Ілько,— але купатися самому?! Це все одно, що вдома сидіти в новому костюмі. От якби сусідський Вітько з ним пішов!»

З сусідським Вітьком Ілько вчора намагався заприятелювати. Той ганяв горобців у себе на даху, а Ілько взяв для інтересу та й пальнув у нього з рогатки. Вітько злякано присів, озирнувся і блиснув очима на Ілька. І хоч привід до війни був як на долоні, до пострілів не дійшло, але Ількова мати вийшла на веранду й покликала Ілька обідати. Він обернувся, і Вітько помітив рогатку. Тої ж миті над Ілковою головою пролетів здоровецький огірок-жовтяк і врізався у двері веранди.

Так розпочалася війна. Ілько знав, що тепер за

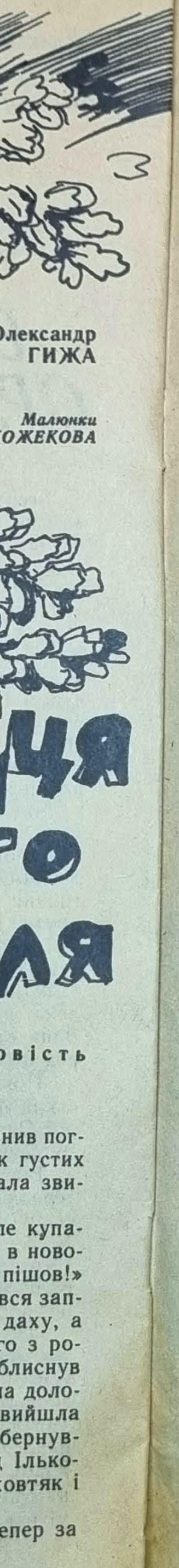

Олександр
ГИЖА

Малюнки
ОЖЕКОВА

ЦЯ
ГО
ЛЯ

ОВІСТЬ

нив пог-
к густих
ала зви-

ле купа-
в ново-
пішов!»
вся зап-
даху, а
го з ро-
блиснув
на доло-
вийшла
бернув-
Ілько-
ковтяк і

епер за

ним скрізь будуть стежити очиці сусіда, аж доки той не помститься. І через те щиро жалкував — отак нерозумно встрявати у війну!

— Діла-а! — уголос протяг Ілько, нагнувся за книжкою, що лежала на траві — і голосно ойкнув: у лівий бік, здалося, жарина припекла. А з-за старої груші через паркан долинало вдоволене хихикання.

Хлопець люто рвонувся до паркана і враз побачив звужені, наче осокою прорізані, очі.

— Ти!.. — затнувся Ілько. — Це не чесно. Я раз пальнув, а ти...

— Ха-ха-ха... — реготав Вітько. — У нас так. У нас на удар відповідають двома. Іди, поскаржся мамі, вона тобі кашки манної дасть. Гайда!

Ілько мовчки розглядав Вітька. На голові замість волосся якась роздмухана стріха. На щоці шрам — навскіс до підборіддя. Розбишака, мабуть.

— Ти новенький, я знаю,— сказав раптом Вітько, але вже доброзичливим тоном. — Ти приїхав учора.

— Я з Мелітополя. Приїхав з мамою до тата. Він працює у геологічній експедиції.

— А мій — начальник міліції... Давай знайомитися,— сказав Вітько через паркан і простяг Ількові блискучу запальничку.

— Візьми. Тільки камінчика треба замінити. Цей майже стерся, бачиш? — він черкнув коліщатком.

Ілько уважно оглянув запальничку і витяг з кишені складаний ножик.

— Хочеш? Подарую. Назавжди.

Вітько вдоволено ляснув Ілька по плечу.

— Гайда, Ільку, на річку.

— Ура-а! — крикнув Ілько. Війна скінчилася без кровопролиття. Три постріли — і все.

За річкою Чорнявою товпилися кущі ліщини, а за ними на схилі похилого пагорба, серед чагарників, де-де тяглися вгору старезні дуби.

— А ти яким робом плаваєш, Ільку? — раптом поцікавився Вітько.

Ілько презирливо глянув на спокійну, ніби сонну воду.

Він жодним стилем не вмів плавати. Хіба що ледь тримався на воді. Та гонор — є гонор.

Ілько заходився роздягатись. Бо що мав робити? Вскочив у халепу, факт. Він стрибнув з берега. Холодна вода видалася крутим окропом, випірнув на поверхню і перелякано замолотив руками перед власним носом. Тож Ілько захлинувся і пішов на дно. Але тут було глибоко, і він знову випірнув, ніби корковий поплавець, і злякано заволав щосили:

— Гвалт! Рятуйте-е-е!!!

А Вітько сидів на березі і посміхався.

— Жартівник ти, Ільку! — весело казав, затуляючи пальцями вуха од Ількового репетування.

— Вітю-ю! Гілку подай. Вітю-ю!!!

Із Ількового рота текла вода, і тому Вітько повірив, що його новий друг таки вскочив у біду. Він миттю вхопив довгу лозину і подав її Ількові, який тим часом уже втретє пішов на дно. Та Ількові пощастило. Він раптом намацав ногами корча і закляк на ньому, виставивши на поверхню лише носа. А тут уже й допомога надійшла з берега. Ілько міцно вчепився за лозину і опинився на березі.

— А я думав, що ти жартуєш,— заїкаючись, сказав Вітько.

— Розумієш, у мене щось хруснуло в потилиці, як я плигнув у воду. В очах потемніло і я...

— А-а, все ясно! — розважливо сказав Вітько. — Коли захлинешся — амба. Я теж колись топився. Відкачали... Ну, тепер давай загорати.

2

На жаль, позагорати хлопцям не вдалося. На високому дубі, що бовванів серед чагарників на схилі горба, Вітько побачив сигнал: над широкою кроною затріпотів прапор.

— Тривога, Ільку. Підйом!

Вітько, як командир загону червоних лучників, мав перший примчати до сигнального дуба. Бо там штабний курінь, а в ньому — зброя загону. Луки, стріли, щити, мечі та списи. Все це лишалося напризволяще лише вночі. А вдень тут завжди чатувала варта. Один лучник вилазив на дуба, другий — стояв біля куреня. Чужих сюди не допускали. У лучників на рукавах емблема: у зеленому трикутнику — червоний лук з білою стрілою. Влітку лучники ходили в далекі походи, воювали з браконьєрами на Чорнявій і в лісі.

На самій верхівці дерева хлопці ще здалеку побачили Женьку Вечерю з біноклем. Той зорив на Лужок — невеликий півострів на Чорнявій. Він гетьчисто заріс лозняком, терном, диким хмелем. На цей клапоть забутої людьми землі і хащів можна було потрапити через вузенький перешийок, по обидва боки якого у Старому річищі кумкали жаби. Прикрите широким листям латаття, воно було гордістю лучників. Ніхто не знав, що тут коропів, як оселедців у бочці. На півострові лучники обладнали свою секретну базу. У невеликому саморобному бліндажі серед гущавини зберігався кулемет «Максим». Іржавий, правда, без станини, з дірявим кожухом. Отож, сидячи на дубі, Женька Вечеря видивлявся на Лужок.

Другий вартовий — Славко Непийвода,— угледівши командира, кинувся до нього.

— Вітю-ю! У нас таке робиться! — вигукнув Славко і враз натягнув тятиву лука. На стежці з'явився Ілько.

— Стій! Руки вгору! — примружив ліве око — цілився.

— Це свій, Славко. Зі мною...

Славко неохоче опустив зброю і заховав стрілу в сагайдак — зелену торбину з брезенту.

— Розповідай, Славко,— сказав Вітько, авторитетно шморгнувши носом, і задер голову догори. А що там, Женю? Злазь, доповідати будеш.

— Ми, Вітю, трохи запізнилися з Женькою на варту. Поки купалися в річці — ти ж сам казав, щоб ми кожного ранку загартовувались,— Женьчині кози хтозна-куди забрели. Мусили шукати. А як дістались сюди, побачили біля дуба чужого чоловіка...

— А далі що? — не терпілося Вітькові.

Женька облизав товсті губи.

— Кажу ж тобі — чужий чоловік! Нетутешній. У місті я його ніколи не бачив. І Славко. Він стояв біля дуба з лопатою, а в лівій руці тримав здоровенного ящика. І озирався довкола.

— Де стояв? — скочив на ноги Вітько. Оббігши грубезний стовбур, Вітько довго розглядав сліди од великих чобіт. Навіть пальцем колупнув глибокий відбиток. Потім звів очі на Вечерю.

— Женю, а куди він подів того ящика? Певно, якісь скарби викопав у нашому лісі. — У Вітька трем-

тів голос. — Чого ти мовчиш? Ящик великий, га?

— Здоровенний, Вітю! Як добра валіза,— розкинув руки Славко, бо Євген Вечеря чогось кашляти почав. — Ось такий,— ми з Женькою бачили. — Ну, ми дивились, аж тут Женьчині кози зашелестіли в кущах.

— А далі що? — скривився командир загону. Він страх не любив довгих реляцій Славка.

— А безрога Манька навіть мекнула, Женьку побачила. А той чоловік здригнувся, витер долонею обличчя та й подався в корчі. Я — за ним. А Женька мене хвать за ногу. Стій, каже, треба сигнал підняти.

— А що,— втрутився в розмову Женька Вечеря. — З дуба я відразу побачив того чоловіка. Він вийшов з лісу, постояв трохи на шосе і подався на півострів. Біля Старого річища, не роздягаючись, заліз у воду і гулькнув з головою. Там же глибочінь яка!

— Оце картина! — вигукнув Вітько. — Ну, а що потім?

— Винирнув. Без ящика.

Вітько зблід.

— Втопив?

— Ні. Виволік його на берег і почав одяг сушити. Потім забрав ящик і через перешийок пробрався на півострів. Я вже дивився-дивився, та хіба щось побачиш крізь ті нетрі.

Вітько аж присів, ніби грім йому над головою вдарив.

— То чого ти тут верзеш?! Гайда на вежу. Та слідкуй мені за Лужком, чув?!

— А ви ж куди? Он хлопці біжать, може, зачекати? — Вечеря скривився, наче жменю солі ковтнув. Але така доля лучника — мусив виконувати наказ.

— Чому тривога, Вітю? — запитав Юрко Баранець, ледве перевівши подих. Кругленький, мов стиглий огірок, Юрко на диво добре бігав. І на воді умів триматися, як гуска. Одну ваду мав: де б не ходив, що б не робив — завше жував. Що саме — секрет. Жував, та й годі. Мабуть, через ту причину Вітько призначив Баранця інтендантом загону.

Вітько відмахнувся од нього, як від гедзя, і наказав лучникам шикуватись. Потім стисло розповів загонові, що воно й до чого. Лучники загомоніли:

— Веди на Лужок, Вітю! Шукатимем!

— Вислідимо дядька. Може, чужий...

— Розмови! — гримнув Вітько, бо в загоні водилися військові порядки. Лучники притихли.

— Увага! — сказав Вітько. — Лужок оточимо. Аж поки дядька з ящиком не видивимося. А коли той з'явиться, за ним підуть Юрко і Славко. Треба дізнатися, де він живе. Щоб не вийшло, як торік,— всміхнувся Вітько. Торік лучники зловили в лісі двох радистів з міського ДТСААФу. Спортсмени проводили сеанс радіозв'язку, а Вітько привів до «шпигунів» міліціонера.

Тепер у лучників блищали очі: нарешті вони себе покажуть! Невідомий чоловік, таємничий ящик... От діла!..

3

— Вітю, а в нього зброя є? — запитав Ілько, коли вони обоє сховалися в засідці під дуплистою вербою. Стара верба задумливо мила свої віти поміж лататтям у річищі. Тут було вогко, пахло прілим листям і жабуринням.

Вітько промовчав. Балачка — зайва річ, коли ти в засідці причаївся та за ділом пильнуєш. Командир лучників крутив головою на всі боки — дослухався.

— Ти, Ільку, не лови гав, а я тим часом у кущах розвідаю. Може, той чоловік уже додому пішов.

— Хто ж це сам ходить у розвідку?

В словах Ілька істина. Бо, сказати по правді, не дуже йому хотілося одному в кущі лізти. Нудно. Крім того, ніж в чагарниках повзати — краще через колючий дріт перелазити. То ще не велика біда — кущі терну та глоду, перевиті диким хмелем, наче ліанами. Так поміж тим усим — кропива густа і висока. А що вже сердита — й казати нічого. Ну, то як же ти тут проберешся, та ще й повзучи, щоб вона тебе не пожалила? Дарма сподіватися. А лізти треба тихесенько, щоб і мухи не злякати. Щоки у Вітька горіли вогнем. І ноги, і руки. Наче поклали його на вогнище. Отож він не обертався на Ільків писк. Бо в самого сльози — кап, кап... Ще помітить, бува...

Ілько й справді пищав. Точніше — сичав: коли пишнолиста кропива, випорснувши з-під Вітькової руки, сікла Ілька. Та на яку кару не підеш заради такої справи. Ящик у того чоловіка не простий, у цьому жодний лучник не сумнівався. Чужака треба вивести на чисту воду, хіба ні?

Вітько довго і мовчки ліз, аж доки не вигулькнув на вільне од кущів місце. Тут корчі розступилися півколом, зазираючи у невеличке озерце. З нього гостро випиналися ріденькі шаблюки очерету. На протилежному березі, там, де мало не з води ріс кущ ліщини, Ілько натрапив на знайомі сліди од великих чобіт. Але — дивина. Сліди вели не до озерця, а від нього. В сторону Чорнявої. Отак від корча й попрямували в хащі. Якби Ілько придивився уважніше, то знайшов би на землі й інші відбитки, але він надто нервував. «Утік чужак!..» Ілько оббіг озерце ще раз і раптом стрівся з поглядом Юрка Баранця. Поруч, із густої зелені, соняшниками визирали голови ще кількох лучників

— Що будемо робити, хлопці? — кволим голосом спитав Вітько, коли слідів біля річки не знайшли. Він уже зовсім охляв, бо сонце аж ген-ген з обіду покотилося. Вітько пробував затягнути паска на всі запасні дірки, але дарма. Не помагало.

— Що будемо робити, питаю? — вже сердито повторив Вітько. Лучники стояли, мов голодні вовки, й ані пари з уст.

— Ти командир, то маєш знати, що робити,— зважився нарешті Ванько Книш, худенький, мов комар, хлопчина у старій пілотці.

— Верзеш таке... — промовив командир лучників. — У нас же рада загону приймає рішення. Забув?..

— Може, спочатку пообідаємо, а вже потім щось придумаємо? Бо я вже на ногах не тримаюсь,— розштовхавши товаришів, наперед вийшов Юрко Баранець.

— Це що — додому бігти, чи як? — командир нервово підтягнув штани.

— Навіщо — додому! А НЗ? У бліндажі сухарі, сало є. Цибуля.

Вітько задумався. Він знав, що в інтенданта й справді є запасець харчів. Недарма у бліндажі на високих стовпчиках стояв ящик з-під сірників, а на ньому замок завбільшки з Юркову голову. Баранець щотижня складав список загону і на кожного лучника накладав обов'язковий податок: хліб, сало, цукор і сіль. НЗ використовувався хіба що в особливих випадках. Приміром, коли загін з якихось причин терміново вирушав у далекий похід. А поблукати світом Вітько любив понад усе, тож незайманий запас (НЗ) не залежувався в бліндажі. А що вже нині така ситуація — зволікати нічого.

— Пішли, хлопці! — сказав Вітько, пірнаючи в кущі.

Перед бліндажем Юрко Баранець порахував склад загону. Вісім. Та ще Вечеря — дев'ятий. «Не дуже багато!» — журився Баранець. І то з оцим новачком, що його Вітько привів. Де це він? Ілька поміж лучниками не було.

— Вітю, а де твій приятель?

— Ілько-о! Ілько-о-о!!!

Мовчить славетний плавець. Вітька проймають дрижаки. «Може, Ілька зловив той чоловік...» Вітько забув навіть про голод.

— За мною, хлопці!

Тернові кущі дряпаються до крові, але командир лучників не відчуває болю. Та ось і озерце. Під корчем ліщини, що розрісся над водою, видно Ількові ноги. Подряпані, у пухирчиках од кропиви. Вітько злякано відсахнувся назад.

— Ільку, ти чого?..

Ількові п'яти здригнулися: він виліз з-під корча. Обличчя замурзане, спітніле. У правій руці Ілько тримав запальничку. Червоний метелик полум'я ледь коливався — тихо було в Лужку. Ілько зверхньо глянув на лучників.

— А я знаю, де ховався той чоловік!..

І замовк. Нехай хлопці помучаться трохи. Бо — лучники, а шукати не вміють. А Ілько — ого!.. Коли загін рушив до бліндажа, Ількові спало на думку зазирнути під кущ ліщини. Він розгорнув галуззя і злякано відсахнувся. З-під кореневища на нього глипнула чорна провалина. Довкола неї — свіжа земля. Щойно розрита. Провалина була вузька, але через неї міг протиснутися дорослий чоловік. Ілько знову зазирнув туди. Тихо в провалині, темно. Тоді Ілько згадав про дарунок Вітька. Вийняв з кишені запальничку. Тернув, і тоненький гніт спалахнув. Темрява в отворі відскочила на кілька метрів і зупинилась... Далі світло не діставало.

Ілько звісився в провалину. Тепер він зрозумів, що перед ним — вхід у підземелля. На піску внизу виднілися дві чорні борозни. «Видно,— подумав Ілько,— той чоловік вилазив на поверхню». Він прислухався, але підземелля мовчало. Зате над головою почув таке перелякано-радісне: «Ільку, ти чого!..» Отож Ілько позадкував з провалини і сказав:

— А я знаю, де ховався той чоловік!.. — І, помовчавши хвилинку-дві, не втерпів:

— Він у підземеллі був, ага!

І показав рукою під кущ. Вітько підскочив, наче його шилом хтось штрикнув. Лучники зчинили гамір:

— Поліземо!

— Без мотузки заблудимо!

— У мене вдома ліхтар є.

— Скажу батькові! — тихо мовив Вітько, але його почули всі. Хлопці притихли. Командир лучників обернувся до Ілька.

— Підеш зі мною. А ви, хлопці, чатуйте. Тут справа серйозна. Ну, а коли що — ховайтесь у корчах.

4

Вітькового тата на роботі не було. Поїхав до обласного центру.

— Що маємо робити, Ільку? — спитав у товариша.

— Можна повідомити в міліцію, та... Може, ми самі, Вітю? Все одно там його немає. Спустимось у підземелля і пошукаємо ящик. Напевне, він залишив його там. Я візьму татову рушницю, хочеш? — Ілько чомусь почервонів і замовк.

— Правильно! Ходімо, Ільку!

Однак, потрапивши на Ількове подвір'я, хлопці

опинились у полоні. Мати Ілька була невблаганна — примусила їх пообідати. Потім він знайшов за шафою рушницю, передав її через вікно Вітькові, і незабаром вони уже мчали до Лужка. Ілько тримав рушницю, а Вітько — пляшку з гасом.

Тим часом лучники слухняно виконували наказ командира — терпляче вартували біля входу в підземелля. Спостерігач вчасно помітив командира й Ілька, озброєного рушницею, і повідомив своїх. Лучники миттю оточили Ілька, мацали рушницю.

Поки Ілько розхвалював бойові якості рушниці, Вітько майстрував смолоскип. Він обкрутив бляшанку мідним дротом, вигнув дужку, заправив ганчіркою, полив гасом. Смолоскип готовий. Залишалось тільки черкнути сірником.

— Так,— бадьоро сказав Вітько,— ти готовий, Ільку? — Ми йдемо попереду, за нами Ванько Книш і Славко Непийвода. Позаду всіх — Юрко Баранець. Слідкуй, Юрку, аби ніхто не відставав. А то почнуть п'яти чухати — відповідай потім за вас...

— Стривай, Вітю! — раптом підскочив Юрко Баранець. — А хто лишиться біля входу в підземелля? — Юрко прискіпливо зиркав то на командира, то на хлопців: «Ще подумають, злякався Баранець...»

Губи командира загону сіпнулися. Лукаво глянув на товаришів.

— Ще є охочі стерегти вхід?

— Я! — хутко підняв руку тоненький Ванько Книш, і його лебедина шия почервоніла.

— Що ж, лишайтеся удвох,— сказав недобре. — Пішли, хлопці! — Віктор забрав у Ілька запальничку, крутнув пальцем коліщатко. Ганчірка в бляшанці спалахнула.

Морок метнувся од світла і вкляк за кілька метрів, наче в чорну стіну вперся. В обличчя Вітькові ударило сирістю і цвіллю. Моторошно стало командирові хоробрих лучників, та відступати було пізно.

Вхід до підземелля нагадував шийку пляшки — чим далі спускався Вітько, тим ширшим ставав хід, аж доки й зовсім не піднявся на двометрову висоту. Стеля і стіни викладені почорнілими, обкуреними димом століть вапняковими плитами. Повітря важке, затхле. А все ж ганчірка в бляшанці чадить — мало кисню в підземеллі. Вітько часто зупиняється і оглядає стіни — чи немає там якихось написів. Шкода, жодних позначок на плитах не було. Не лишили їх господарі підземного ходу.

Ілько мовчки йшов за Віктором. У нього зіпсувався настрій. Дарма він таку штуку утнув з рушницею. Все це може скінчитись сумно — тато не любив, коли Ілько брав рушницю.

Лучники теж не відставали од командира. Пройшли вони не так уже й багато, але кожному здавалося, що вже день минув. Було і страшно, і цікаво. От тільки на стінах ніяких тобі малюнків, а лучники сподівалися ще й не таких знахідок. Ні, вони можуть обійтися без скарбів. Інша річ — шаблюки та пістолі козацькі! Якби ж то поталанило!

А попереду все та ж смоляна темрява, чорні вапнякові плити і важке повітря. Та ще сліди на підлозі. Од великих чобіт. Знайомих. І лучники вірили, що без трофеїв не обійдеться.

Далі підземний хід почав глибшати. Полум'я в бляшанці трохи опало, ганчірка зачаділа густіше. В горлі командира лучників увесь час стояв давкий клубок, і він ніяк не міг його проковтнути. Тепер він

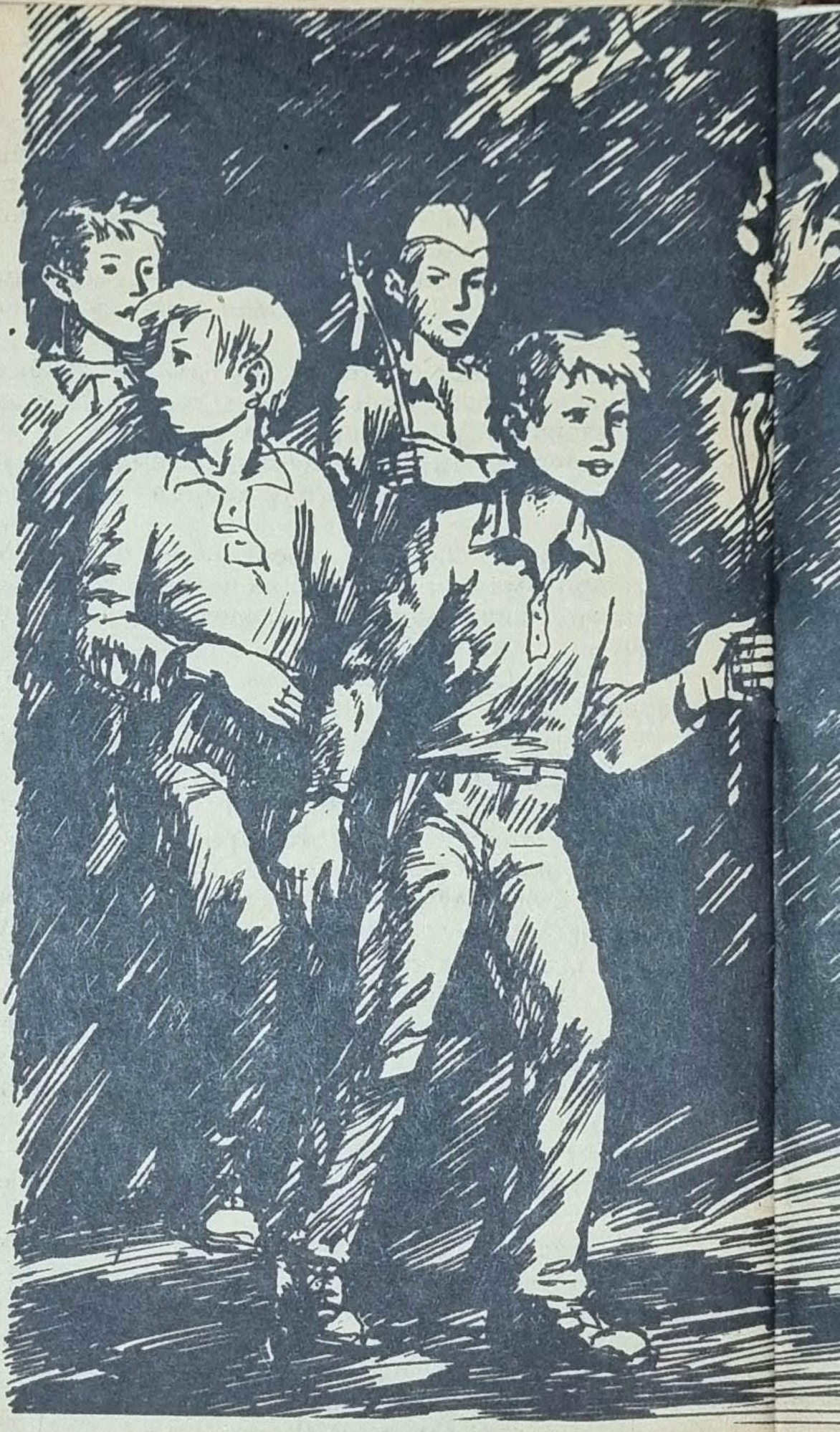

ішов поволі, рідше піднімав бляшанку, щоб оглянути стіни. Славко Непийвода зупинився перший: «Голова крутиться, Вітю». Командир глянув на лучників. «Може, ще комусь крутиться?» — прочитали хлопці в його погляді. Вітько несподівано для себе подумав, що вони й справді можуть не вибратися з цього підземелля. Навіть хоробрий Ілько і той стоїть ні в сих ні в тих. Рушницю тримає, що дрючка. Вітько не знав, що Ількові хочеться на поверхню понад усе. Бо — татова рушниця...

Підземний хід крутнув ліворуч. Під ногами у Вітька дзенькнуло. Він нагнувся і підніс до очей якусь річ. То була іржава гільза із зеленавим накипом. Від гвинтівочного патрона. Вітько озирнувся. Його погляд прикипів до великих плит у стіні навпроти. Якраз на повороті. Плити тут були пошрамовані, в подряпинах і ямках. Вітько пройшов кілька метрів уперед, і під ногами в нього задзеленчало уже на різні лади. На долівці валялися гільзи. Сотні гільз. Наче хтось їх з мішка висипав. А під стіною — сплющені, безформні кулі. Багато куль.

Тепер лучники не збиралися так швидко залишити підземелля. Їм навіть дихати стало легше. Видзвонюючи гільзами, що випорскували з-під ніг, вони йшли за своїм командиром уже без вагань.

Несподівано Вітько з Ільком вклякли на місці, ніби на перепону наскочили. Вітько навіть зігнувся, перелякано вдивляючись у темряву поперед себе. Ілько міцно стискав пальцями рушницю. У нього був не дуже рішучий вигляд. Стріляти ж доведеться, і не в горобця...

— Ти бачиш, Ільку?! — спромігся прошепотіти Вітько.

— Бба-ачу... — одними губами відповів Ілько.

Неподалік, вихоплений з мороку світлом смолоскипа, чорнів круглий предмет, схожий на людську голову. У Вітька миттю затерп язик. В Ілька пройшов мороз по спині. А лучники не дихали, хоч і не бачили, що там попереду, але на добре вже не сподівалися.

А круглий предмет не рухався. Вітько обережно ступив уперед.

— Це каска, Ільку, чесне піонерське!

Справді, це була іржава солдатська каска з рваною діркою замість зірки. Фарба давно вже облупилась, однак хлопці впізнали — наша каска, радянська.

— По черзі будемо носити,— сказав Вітько. Він хотів почепити знахідку за ремінець на руку, але той розсипався. Стальний шолом брязнув об долівку. Аж луна пішла підземеллям.

Сліди від великих чобіт вели далі, вниз. Вони чітко виділялися на вкритій пліснявою долівці, мов на мокрому піску. Від швидкої ходи у скронях лучників наче жорна гримкотіли. Полум'я в бляшанці було мізерне, раз по раз спадало, Ілько наштовхнувся на Вітька. Від різкого удару ганчірка вилетіла з бляшанки на підлогу і погасла. Чорна темрява оточила лучників, переляканих до краю.

Ілько чиркнув запальничкою. Маленький язичок полум'я коливався, як жива золотава кулька. Ілько прикрив її збоку долонею — побачив застиглі обличчя товаришів. Під ногами у Вітька чаділа ганчірка. Вітько хутенько нагнувся, кинув її до бляшанки. Хлюпнув з пляшки гасом. Ілько простягнув руку з вогником запальнички. І там, унизу, теж з'явився вогник.

— Може, «він» навмисне лишив ліхтаря, Вітю?

— Е-ей! — крикнув голосно в темряву Ілько. Е-е-ей... — понеслось мороком і вмерло.

Вітько дістав з кишені жменю стріляних гільз. Розмахнувся. Бовть-бовть! — обізвався морок. Там, коло вогника. А вогник у темряві нараз розсипався, а потім знову загойдався блискотливим зайчиком.

— Тю-ю! Там же вода, хлопці! А ми... — регочучи, Вітько повів бляшанкою то вліво, то вправо. Зайчик унизу також хитнувся — спочатку ліворуч, а відтак — праворуч.

— Пішли, ну! — Вітько рішуче надів на голову іржавий солдатський шолом, як годиться перед атакою.

Чорна, як сажа, вода була зовсім недалечко. То вона віддзеркалювала полум'я смолоскипа. Спочатку Вітько подумав, що вони на калюжу натрапили. Та, присівши, побачив: темна, покрита якимсь суцільним нальотом поверхня води аж ген зливається зі стелею. Під воду вели широкі східці. Тут, скраю, наліт був місцями розірваний, наче хтось заходив у воду.

Ількові крутило в носі — від кам'яної діри несло сірководнем. Зате біля води Вітько, а за ним і всі лучники помітили довгастий ящик. «Той самий!» — зрадів Славко Непийвода. Під стіною стояла новенька лопата, на долівці валялося кілька недопалків.

Вітько підійшов до ящика, поторсав за верх.

— Не чіпай, Вітю! — зупинив товариша Ілько. — Може, там міна...

— Треба заявити в міліцію! — озвався Ілько. — Ящик від нас не втече, а от дядько... Куди він зник? Може, втопився?

Вітько підвівся.

— Не говори дурниць, Ільку. Гайда, хлопці, нагору. Тепер Григорій Федорович не скаже, що ми шибеники і винищувачі приміських баштанів.

— А не скаже! — загомоніли хлопці, сміючись. Григорій Федорович був класним керівником 6 «Б» і ніяк не міг примусити лучників зняти з рукавів їхні емблеми, котрі свідчили про причетність майже половини класу до геройського воїнства.

Переганяючи хлопців, поперед них бігла полохлива луна. Лучники поверталися з найцікавішого походу. Незабаром про нього дізнається всенькє місто, а то, може, і вся країна. Аякже. Це вам не якісь там кавуни чи дині...

(Закінчення в наступному номері).

КЛУБ «РОМАШКА»

Як вивести веснянки? Що робити, щоб шкіра була гладенькою? Як схуднути? Як стати вищою на зріст? Як звернути на себе увагу? Такими питаннями засипають редакцію дівчатка.

ГАРНА, ЯК ВЕСНА

Дівчатка хочуть бути гарними! Вони вдаються до всіляких кремів, до хімії... І даремно.

На щастя, ми не вибираємо собі зовнішність. Бо коли б мали таку можливість, як багато б з'явилось однакових, одноманітних облич! Отож, нам залишається лише дякувати природі за те, що вона кожного з нас створила неповторним, кожному дарувала індивідуальні риси обличчя, колір і розріз очей, форму рук, тембр голосу.

І все ж таки ми можемо дуже багато в собі змінити, вдосконалити, значною мірою «створити» себе.

Почнемо з найпростішого — з постави. Нам хочеться запитати своїх юних співрозмовниць: «Як ви сидите в школі на уроках, вдома, коли вчитеся? Спина колесом? Одне плече нижче другого? Голова схиляється до столу?»

Та ось уроки скінчилися, ви стоїте в коридорі і розмовляєте з подружками. Придивіться одна до одної. Плечі опущені, спина сутула, ноги поставлені незграбно, носками всередину... Будь-яка красуня в такій позі виглядала б негарною!

Спочатку потрібно себе привчити правильно сидіти: спина рівна, голова трохи схилена вперед, обидві руки лежать на столі, ступні упираються в підлогу. А стояти треба, випрямивши плечі, ходити — не нахиляючи голови. Серед вправ, що виправляють поставу, є така: походити, тримаючи на голові мішечок з піском. Можливо, вам доводилось чути або читати про те, що у дівчат Сходу — царська хода. Мабуть, тому, що звичка носити на голові вантаж з покоління у покоління примушувала триматися прямо, рухатися плавно, ритмічно.

Щоб талія виглядала тоншою, а спина рівнішою, колись носили корсети. Але для чого, коли у нас він є природний м'язовий. І якщо його добре потренувати — будеш підтягнутою й стрункою. Варіантів таких вправ багато: ви знайомитесь з ними на уроках фізкультури, вони є в комплексі ранкової зарядки для школярів. Отож — на зарядку! Після неї — під душ або помитися до пояса, гарненько розтерти тіло. Ну ж бо, що тепер скаже дзеркало? Очі з живим блиском, настрій чудовий, хочеться посміхнутися самій собі!

Ранкова гімнастика — найнеобхідніший мінімум. Помітніших результатів ви досягнете, якщо будете займатися фізкультурою і спортом. Дівчаткам дуже корисні художня гімнастика, фігурне катання, волейбол, баскетбол.

Отож, як бачите, між красою і здоров'ям існує місток. І другий, не менш міцний — між красою і загальною культурою, внутрішнім змістом.

Чарівність — це далеко не тільки зовнішність. Це душевна витонченість, жвавість розуму, доброта, чистота — внутрішні якості, які надають притягальної сили й краси людській особистості. Сила цих якостей дуже велика. Вони ніби відсувають вбік, роблять непомітними недоліки зовнішності. Отож, щоб стати гарною, потрібно більше читати, слухати музику, ходити на виставки, в музеї. Все це виховує добрий смак, збагачує знаннями, робить вас змістовною людиною, цікавою співрозмовницею.

І поведінка ваша, і манери, і мова, і характер взаємовідносин з людьми — все це складові частки краси. І доброта, і ввічливість, і чуйність, і стриманість — теж роблять людину гарною, привабливою.

Тому не обов'язково, навіть зовсім не потрібно — виводити веснянки. Веснянки такі ж чарівні, як і юність. Вони навіть прикрашають ніжне обличчя, роблять його веселим і якимось сонячним. А вживання кремів, особливо відбілюючих, де є шкідливі для молодої шкіри компоненти, можуть лише зіпсувати ваше обличчя. Воно буде лущитися, передчасно «старіти». З часом, коли ви станете дорослими, веснянки самі зникнуть. І ви потім будете навіть жалкувати за ними. За тими золотистими «сонячними» супутницями своєї юності...

Ми з подругами часто сперечаємось, коли йдеться про улюблених співаків, пісні, музику. Особливо, що стосується музики. Багатьом з нас подобаються джазові мелодії. Інші говорять, що то «пуста» музика. Чи так це? Хто з нас правий?

Таня ЗОСИЧ,
Івано-Франківська область.

ВСЯ ВОНА — ДЛЯ НАС

«У відповідь на запитання про змістовність музики, скажу: в її ритмі я стверджую свої особисті почуття, внутрішній стан — відчуття радості, надії. А тут всі закликають і в школі, і вдома, і по телевізору: знайди, мовляв, себе! Не будь схожим на всіх! Будь культурним! А насправді, мабуть, хочуть, щоб я був схожим на них, але не на себе. Ось і виходить: вальс — добре, джаз — погано».

Може, не зовсім так думає той, про кого я пишу, а, можливо, і зовсім не думає. Просто робить так, як і багато інших. Любить ансамблі, але цінність їх визначає, спираючись на думку своїх товаришів.

Як бути тому, хто хоче розкрити себе як неповторну, незвичайну для оточуючих особистість? Кому вірити? Дорослим? Чи ровесникам, тим, у кого, як і в тебе, вирує невпинний темперамент і азарт спілкування?

Давайте прислухаємось до музики... Вона різна: звернена до розуму і серця, написана і для святкових, і для сумних подій, для відпочинку і роздумів. Прислухайтесь!

Якщо щось не знаходить відгуку в душі, не вважайте, що в світі тільки дурні визнають це «щось» художнім твором. Зверніться до тих, хто відчуває, розуміє, знає цю музику.

Згадайте: не зразу поетичні рядки дорослої поезії захоплювали вас. Але минув час, і ви її зрозуміли, відчули серцем, сприйняли розумом. А це значить, що ваша вимогливість зросла як до себе, так і до оточуючих.

Мине знову якийсь проміжок часу і багато що з недавніх захоплень буде здаватись вам наївним. На наступну сходинку вашого життя ви візьмете тільки найголовніше: поняття добра і зла, гарного і потворного, сконцентровані у вашому серці, мов сонячні промені у фокусі лінзи. Якщо, звичайно, ви вчасно і правильно зумієте розібратися у світі, який вас оточує, — поезії, барв, музики.

Особливо в музиці... Прислухайтесь, і ви знайдете простір для думок і глибоких переживань. Знайдіть в собі сили розкрити своє істинне, заповітне перед самим собою!

Отож, чи можна виявити себе поза однотипними думками ровесників чи старших? Можна. Особистість стверджує себе в різноманітності інтересів і в принциповім відборі того, що вона сприймає, а що відкидає.

Шукайте себе в кожному виді діяльності: чи сидите над підручниками, чи працюєте на пришкільній ділянці, чи відпочиваєте в піонерському таборі. Тобто в кожному моменті усвідомлення себе як людини, неповторної в своєму духовному багатстві, в своєму намаганні бути справедливим і розумним, бути кращим...

Музика... Вона різна: народна, класична, естрадна, «серйозна» і «легка». І вся вона — для нас. Нехай так буде завжди: вся вона — для нас!

Пошийте самі

БЛУЗКА

Плечові шви блузки — 2 см.

Плечові шви зшивають і прогладжують. Припуски швів застрочують, одночасно вкладаючи канти, довжиною 40 см. Горловину блузи окантовують тканиною, одночасно закріплюючи внутрішні кінці кантів-зав'язок. Плечові шви блузки стягують двома кантами або тоненькими стрічками двох кольорів. Так утворюються плечові зборки. На рівні пройми канти чи стрічки зав'язуються бантом.

Для оздоблення блузки пропонуємо використати помпони. Для цього вирізають з картону намальовані циркулем два однакових кружечки з отвором посередині. Кладуть їх один на другий і щільно обмотують нитками. Після цього гострими ножицями прорізають нитки кругом по канту. Між кружечками картону пропускають нитку і перев'язують нею нитки помпона. Кінці цієї нитки і будуть тасьмою до помпона. Після цього прорізати обидві половини картону, щоб вийняти його із помпона. Одержаний помпон заокруглюють ножицями, щоб зробити його рівним.

СПІДНИЦЯ

Спідниця двошовна. По талії стягнута двома резинками. Внизу пришивається оборка.

Дивись 3-ю стор. обкл.

ЯК МИ РЯТУВАЛИ ЛОСЕНЯ

Ця пригода сталася влітку, коли я пасла колгоспну отару. Напередодні, вночі, вовки загризли на вівцефермі кількох овець, двох поранили, а решту страшенно налякали. Тому другого дня пасти овець було дуже важко, вони лякались навіть кущів і ніяк не хотіли підходити до водопою. Коли ми з старшим чабаном Галиною Яківною підійшли до копанки, то побачили на березі лосеня. Справжнісіньке, світло-каштанове лосенятко! Воно лежало таке немічне й дивилося на нас чорними переляканими очима.

— Дивно, — сказала Галина Яківна, — чому воно від нас не тікає?

— Гляньте, воно поранене.

Та чіпати не стали, бо треба було ще впоратися з отарою. А ввечері, загнавши овець в кошару, я пішла додому і про все розповіла батькові. Він одразу запріг коней, і ми поїхали. Лосеня лежало на тому ж місці. Під пахвою у нього була глибока рана — сліди вовчих зубів.

Тим часом у лісі зовсім стемніло. Десь під Романівкою завив вовк. Лосеня зіщулилося і довірливо притулилося до мене. Та тепер йому вже ніщо не загрожувало. Ми підлікували його і випустили на волю.

Любов КУЗЬМЕНКО,
Ковалівська середня школа
Шишацького району.
Полтавська область.

ПОДРУЖКИ

Я дуже люблю спостерігати за пташиною метушнею в садку, біля годівниці. Там завжди побачиш щось цікаве.

Одного разу було таке. Прилетіли дві синички. Одна почала сало клювати, а друга — над нею на гілочці сидить, на всі боки поглядає, мабуть, її охороняє. Та, що полуднує, зупиниться на мить і тонесеньким голосочком питає подружку: «Ці-ці... Чи все там у порядку?» — «Фіть-фіть», — відповідає дозорна, мовляв, продовжуй собі, швидше, бо й мені хочеться поласувати. Перемовляючись між собою, вони мінялись місцями. І так робили доти, поки обидві не наїлись.

Лілія ЛЕНО,
5-й клас,
Ковалівська середня школа
Шишацького району.
Полтавська область.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

Дворова птиця обскубується — на дощ.

Мурашки ховаються в мурашник — на грозу або великий дощ.

Якщо кури ховаються від дощу в сухе місце, дощ швидко перестане; якщо кури гуляють на дощі, він триватиме довго.

У народі кажуть: «Прикметі вір, але й перевір!» Повідомляйте нам не лише почуті прикмети, а й свої спостереження щодо їх вірогідності.

Малюнки П. ТКАЧЕНКА.

РОЗМІР 38

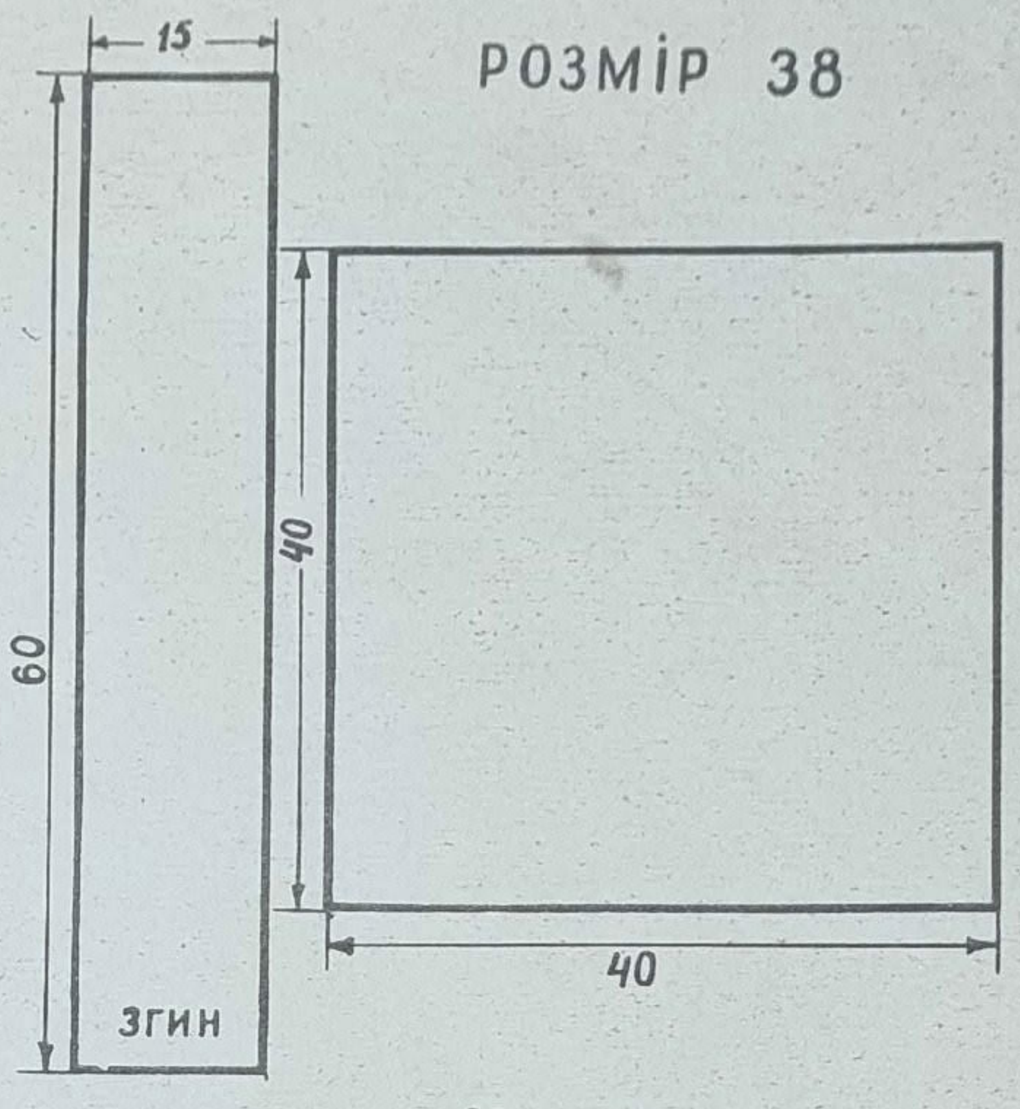

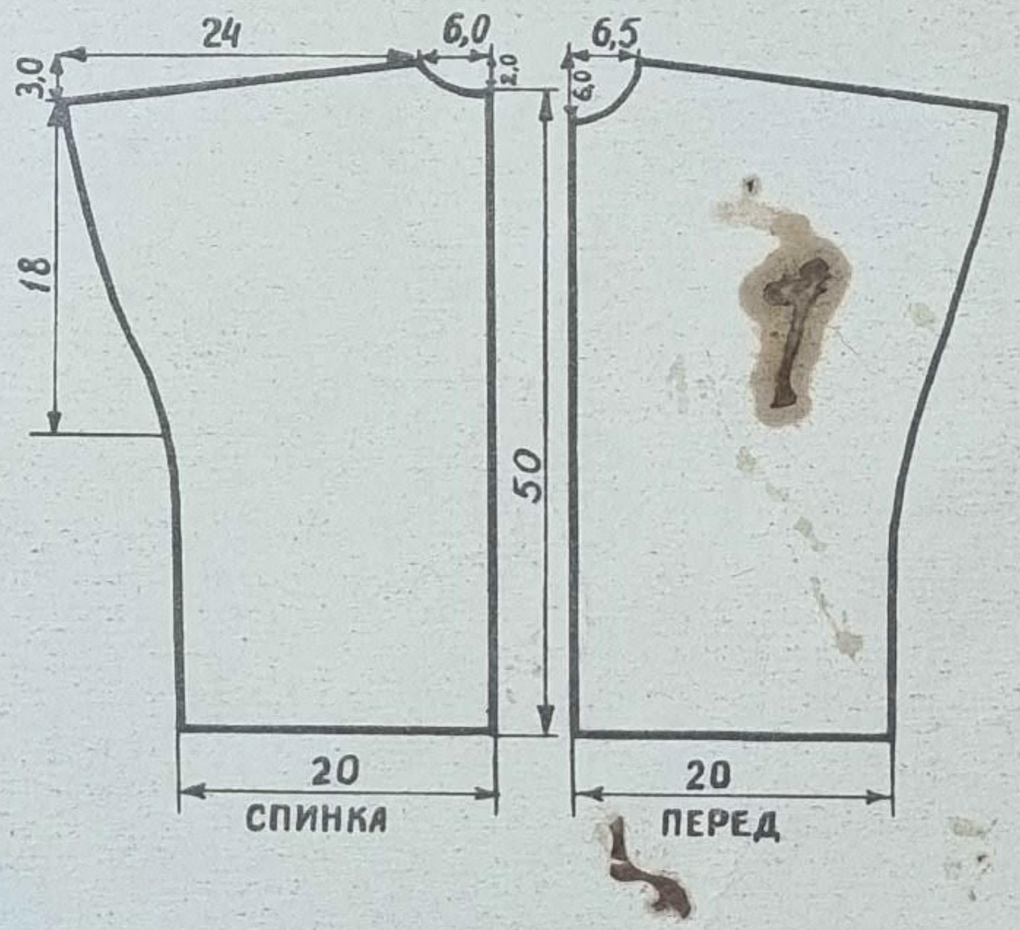

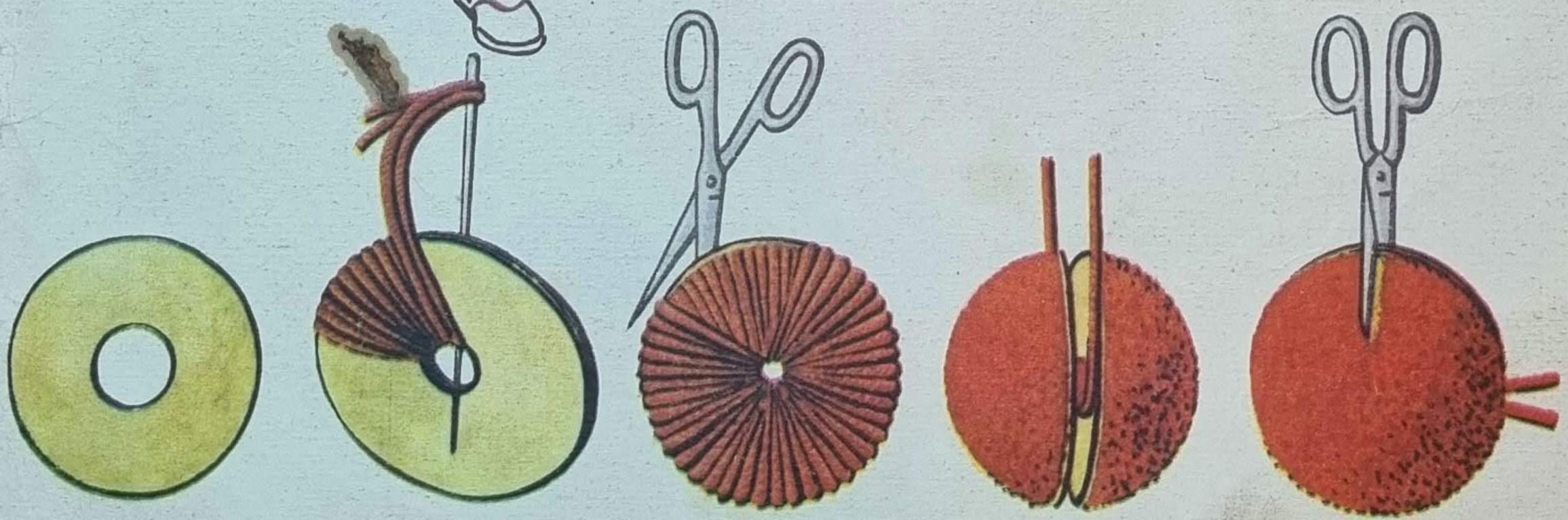

Андрій
МАЛИШКО

Знову цвітуть каштани,
Хвиля дніпровська б'є,
Молодість мила,
Ти щастя моє.

Ціна 15 коп.

Індекс 74394

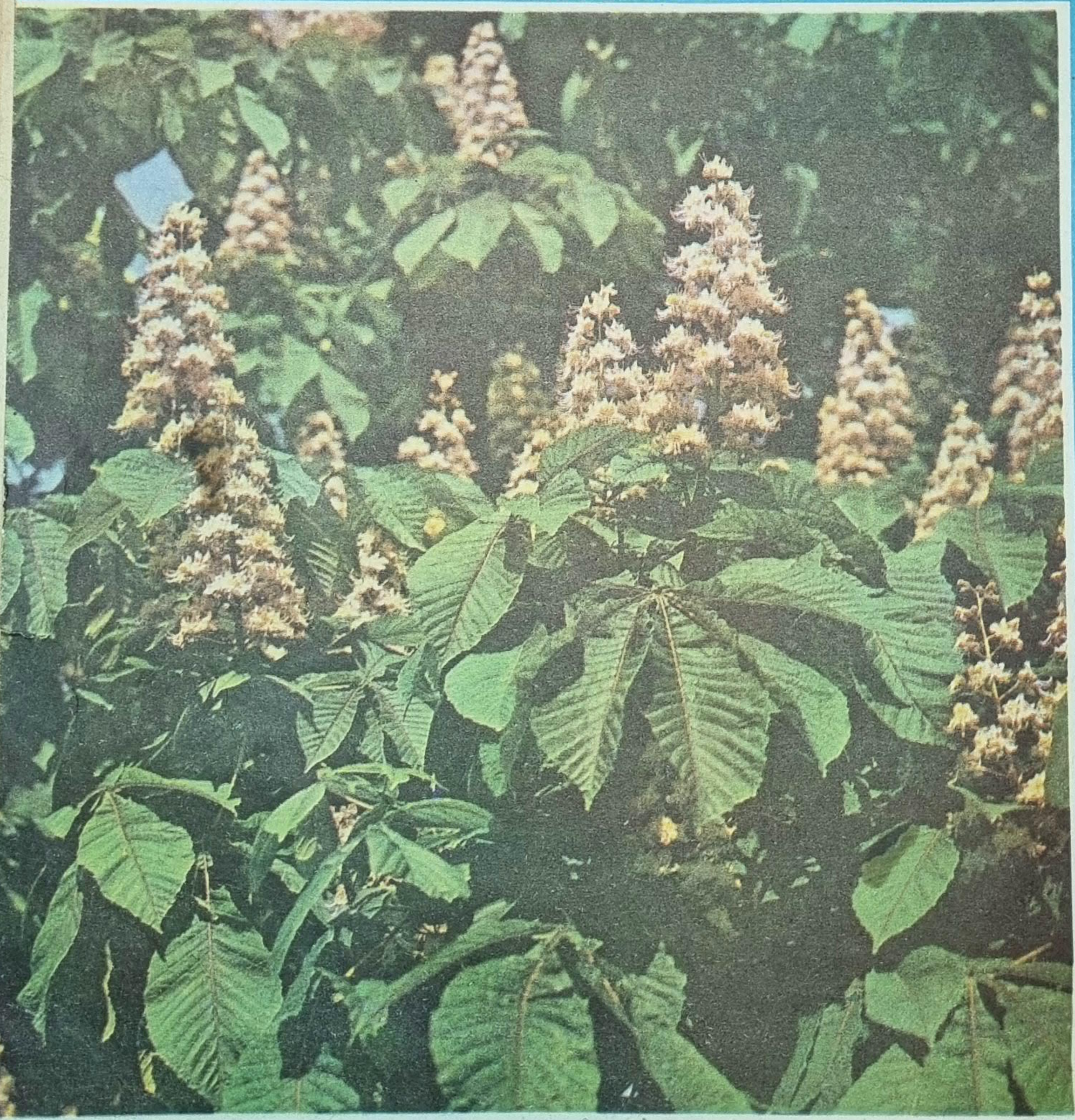

Фото
М. БОРИСКА.